

**ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΛΗΔΑΣ ΚΟΥΡΣΟΥΜΠΑ
ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΣΗ ΣΥΝΟΔΩΝ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΛΑΜΒΑΝΟΥΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

Αποτέλεσμα διερεύνησης παραπόνων

Λευκωσία, Νοέμβριος 2018

Γωνία Απελλή και Παύλου Νιρβάνα 5^{ος} Όροφος, 1496 Λευκωσία
Τηλ. +357 22873200, Φαξ +35722872365
Ιστοσελίδα: www.childcom.org.cy, Ηλ. Διεύθυνση: childcom@ccr.gov.cy

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΘΕΣΗ

ΓΕΠ	Γραφείο Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού
Σύμβαση	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρίες
Σύμβαση για ΑμεΑ	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες
ΥΠΠ	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
ΕΕΕΑΕ	Επαρχιακή Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης
Κεντρική Επιτροπή	Κεντρική Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης
ΓΔ	Γενική Διευθύντρια

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
A. Εισαγωγή	3
B. Ιστορικό παραπόνων	4
Γ. Ενέργειες για διερεύνηση	14
Δ. Νομικό Πλαίσιο	19
Δ.1 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Σύμβαση)	19
Δ.1.1 Αρχή της Μη Διάκρισης	19
Δ.1.2 Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού	20
Δ.1.3 Προσανατολισμός της Εκπαίδευσης με βάση τη Σύμβαση	21
Δ.2 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (Σύμβαση για ΑμεΑ)	22
Δ.3 Εθνική Νομοθεσία και εγκύκλιες οδηγίες του ΥΠΠ.....	22
Δ. Διαπιστώσεις Επιτρόπου	26
Ε. Εισηγήσεις Επιτρόπου	33
Στ. Κατακλείδα	36

A. Εισαγωγή

1. Η παρούσα Θέση συντάχθηκε στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων που μου παρέχονται από τους περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμους του 2007 και 2014 [N.74(I)/2007 και N.44(I)/2014] και, ιδιαίτερα, τα άρθρα 4(1)(δ), 4(1)(ε), 4(2)(δ) και 4(2)(ι), στη βάση διερεύνησης παραπόνων.
2. Τα παράπονα αφορούν περιπτώσεις παιδιών που παραπέμπονται σύμφωνα με τις διατάξεις του περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμου του 1999 [113(I)/1999], όπως τροποποιήθηκε, στην Επαρχιακή Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΕΕΑΕ) του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ) για προσδιορισμό της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, τα μέσα, διευκολύνσεις και απαλλαγές που πρέπει να παρασχεθούν στο παιδί, ώστε να εξυπηρετούνται οι ανάγκες του, όπως αυτές καθορίζονται από τους ειδικούς που παρέχουν αξιολογήσεις ή/και γνωματεύσεις για κάθε περίπτωση, και, ιδιαίτερα, σε σχέση με τις αποφάσεις που λαμβάνονται για την ανάθεση συνοδών, ως ένα από τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν. Γίνεται αναφορά σε αντιδράσεις ή/και ενστάσεις γονέων ως προς την απόφαση της ΕΕΕΑΕ για ανάθεση συνοδού, είτε σε σχέση με το περιεχόμενο και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής, είτε ως προς τον τρόπο υλοποίησης της απόφασης. Επιπλέον, παρατίθενται οι διαφωνίες ή/και προβληματισμοί μερίδας γονέων σε σχέση με τις διαδικασίες που τηρεί η Επιτροπή Πρόσληψης Σχολικών Βοηθών, η οποία δεν είναι θεσμοθετημένη, και οι ανησυχίες των γονέων κατά πόσο, με τις υφιστάμενες πρακτικές, διασφαλίζονται επαρκώς τα δικαιώματα των παιδιών τους.
3. Σκοπός της παρούσας Θέσης είναι να **εντοπίσει**, μέσα από τη διερεύνηση και παρουσίαση των περιπτώσεων που μου υποβλήθηκαν, **κενά, παραλείψεις, αντιφάσεις ή/και δυσλειτουργίες σε επίπεδο διαδικασιών και διοικητικών πρακτικών, αναφορικά με το σύστημα ανάθεσης σχολικών βοηθών** σε παιδιά που εγκρίνονται για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, όπως αυτό ισχύει σήμερα, υπό το φως των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού («Σύμβαση») και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες («Σύμβαση για ΑμεΑ»).
4. Στην παρούσα Θέση δεν θα αναφερθώ στο πλήρες εύρος των παραπόνων που μου υποβλήθηκαν διαχρονικά. Θα αναφερθώ, ενδεικτικά, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι οποίες είναι αντιπροσωπευτικές των απόψεων που συχνά διατυπώνουν οι γονείς και των επιχειρημάτων που προβάλλουν όταν

προβαίνουν σε παράπονα/ καταγγελίες/ ενστάσεις, σε σχέση με την ανάθεση συνοδού για το παιδί τους. Μέσα από τη μελέτη των συγκεκριμένων παραπόνων προκύπτουν προβληματισμοί για τις διαδικασίες και τις διοικητικές πρακτικές που εφαρμόζονται. Στις πλείστες περιπτώσεις, η παρουσίαση θα είναι συνοπτική, αποτυπώνοντας επιγραμματικά την πληροφόρηση που προκύπτει σε σχέση με το περιεχόμενο των αντιδράσεων και, ειδικότερα, των ενστάσεων που υποβάλλουν οι γονείς.

B. Ιστορικό και περιεχόμενο παραπόνων

5. Το θέμα των συνοδών παιδιών που λαμβάνουν Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση με έχει απασχολήσει διαχρονικά, στο πλαίσιο εξέτασης παραπόνων που μου υποβλήθηκαν από γονείς, σε διάφορες περιπτώσεις. Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στον αριθμό των παραπόνων που μου υποβάλλονται σχετικά με το υπό αναφορά θέμα, γεγονός που δημιουργεί προβληματισμό ως προς τις διαδικασίες που ακολουθούνται και ειδικότερα σε ό,τι αφορά το θεσμοθετημένο ή μη χαρακτήρα τους, τη διαφάνεια τους και την ενημέρωση των ενδιαφερόμενων προσώπων, περιλαμβανομένων των ίδιων των παιδιών, αλλά και τον έγκαιρο χαρακτήρα τους, ούτως ώστε, αυτές να διασφαλίζουν την αποτελεσματική πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση υπό συνθήκες ίσης μεταχείρισης με όλα τα άλλα παιδιά. Συνοψίζοντας τα παράπονα αυτά, παραθέτω πιο κάτω τα κυριότερα θέματα που θίγονται στις αναφορές των γονέων.
6. Στις πλείστες περιπτώσεις οι γονείς διαμαρτύρονται για τη μεγάλη καθυστέρηση που φαίνεται να παρατηρείται σε σχέση με τη διαδικασία αξιολόγησης των παιδιών από την ΕΕΕΑΕ, υπό την έννοια ότι, κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς, σε πολλές περιπτώσεις, δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί η διαδικασία. Δεδομένου του γεγονότος ότι, πολλοί γονείς υποβάλλουν γραπτές παραστάσεις προς την ΕΕΕΑΕ, η επανεξέταση της κάθε περίπτωσης και, ενδεχομένως, η ένσταση που υποβάλλεται στην Κεντρική Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης («Κεντρική Επιτροπή»), έχουν ως αποτέλεσμα την επιπρόσθετη επιβράδυνση της διαδικασίας. Η ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας είναι χρονοβόρα, γεγονός που έχει ως επακόλουθο την καθυστέρηση στη διαδικασία λήψης απόφασης κατά πόσο θα ανατεθεί σχολικός βοηθός/συνοδός. Με την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς, φαίνεται να εκκρεμεί η εξέταση σημαντικού αριθμού περιπτώσεων για τις οποίες υποβλήθηκαν ενστάσεις και, ως εκ τούτου, οι επηρεαζόμενοι μαθητές στερούνται την έγκαιρη παραχώρηση των αναγκαίων διευκολύνσεων, μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας.
7. Μεγάλος αριθμός παραπόνων που μου υποβάλλονται περιλαμβάνουν ένα γενικό αίτημα για ανάθεση συνοδού σε συγκεκριμένο παιδί και, συνήθως, υποβάλλονται από τους γονείς του παιδιού (π.χ. ΓΕΠ11.17.07.05.298, ΓΕΠ11.17.07.05.305,

ΓΕΠ11.17.07.05.263, ΓΕΠ11.17.07.05.302, ΓΕΠ11.17.07.05.321 κ.ά.), ενώ στις πλείστες περιπτώσεις οι γονείς αποτεινόνται, παράλληλα, στην ΕΕΕΑΕ για ικανοποίηση του αιτήματός τους. Σε κάποιες περιπτώσεις τα παράπονα υποβάλλονται από ομάδα άλλων γονέων ή/και εκπροσώπων Συνδέσμων Γονέων και αφορούν περιπτώσεις παιδιών που παρουσιάζουν, κατά την άποψη τους, αποκλίνουσα ή επιθετική ή γενικά «ανεξέλεγκτη» συμπεριφορά (ΓΕΠ11.17.07.14.35, ΓΕΠ11.17.07.05.297 κ.ά.).

8. Έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο πολλοί γονείς να διεκδικούν έντονα κι επιτακτικά την παραχώρηση αποκλειστικής συνοδού για το παιδί τους (ΓΕΠ11.17.07.05.285, ΓΕΠ11.17.07.05.278, ΓΕΠ11.17.07.05.279, ΓΕΠ11.17.07.05.274, ΓΕΠ11.17.07.05.276, ΓΕΠ11.17.07.05.275, ΓΕΠ11.17.07.05.280, ΓΕΠ11.17.07.05.270, ΓΕΠ11.17.07.05.249, ΓΕΠ11.17.07.05.211, ΓΕΠ11.17.07.05.272, ΓΕΠ11.17.07.05.173, ΓΕΠ11.17.07.05.130, ΓΕΠ11.17.07.05.268, ΓΕΠ11.17.07.05.98, ΓΕΠ11.17.07.05.299, ΓΕΠ11.17.07.05.74, ΓΕΠ11.17.07.05.119, ΓΕΠ11.17.07.05.194, ΓΕΠ11.17.07.05.195, ΓΕΠ11.17.07.05.312, ΓΕΠ11.17.07.05.213, ΓΕΠ11.17.07.05.322, ΓΕΠ11.17.07.05.258, ΓΕΠ11.17.07.05.328, ΓΕΠ11.17.07.05.330, ΓΕΠ11.17.07.05.333, ΓΕΠ11.17.07.05.332, ΓΕΠ11.17.07.05.337, ΓΕΠ11.17.07.05.338, ΓΕΠ11.17.07.05.342, ΓΕΠ11.17.07.05.345 κ.ά.), επικαλούμενοι κυρίως θέματα υγείας και ασφάλειας του παιδιού, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις οι γονείς αναπτύσσουν επιχειρηματολογία στη βάση σχετικής ιατρικής γνωμάτευσης ή της πληροφόρησης ότι, «έχει ξανασυμβεί», «σε κάποιους παραχωρείται κατ' εξαίρεσιν» ή ότι, κατά την άποψη τους, «κάποια άλλα παιδιά τυγχάνουν προνομιακής μεταχείρισης» ή «γίνονται επιλεκτικές παραχωρήσεις λόγω παρασκηνιακών παρεμβάσεων των γονέων». Μερίδα γονέων διαμαρτύρονται για τη διαφοροποίηση των όρων εργασίας υφιστάμενης συνοδού, στην οποία, συνήθως, ανατίθενται επιπρόσθετα καθήκοντα ή μεγαλύτερος αριθμός παιδιών για επίβλεψη, χωρίς την έγκαιρη ενημέρωση των γονέων των επηρεαζόμενων παιδιών που ήδη επιβλέπει. Έχει παρατηρηθεί, επίσης, ότι, η συνοδός που «μοιράζεται» ανάμεσα σε δύο παιδιά, σε κάποιες περιπτώσεις, εκτελεί καθήκοντα σε δύο διαφορετικά γειτονικά σχολεία (π.χ. Δημοτικό και Δημόσιο Νηπιαγωγείο, τα οποία ναι μεν γειτνιάζουν, αλλά υπόκεινται σε διαφορετικές διευθύνσεις) ή ανάμεσα στον Α' και στον Β' Κύκλο συγκεκριμένου σχολείου (που επίσης υπόκεινται σε διαφορετικές διευθύνσεις) ή ανάμεσα σε Ειδική Μονάδα και σε συνηθισμένη τάξη συγκεκριμένου σχολείου.
9. Επιπλέον, για τη χρονική περίοδο από το καλοκαίρι μέχρι το χειμώνα 2017, υπήρξαν επανειλημμένες αναφορές από γονείς, οι οποίοι κατήγγειλαν ότι η ημερομηνία που παρατίθεται στην επιστολή γνωστοποίησης της απόφασης της ΕΕΕΑΕ, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική ημερομηνία κατά την οποία αποστέλλεται η επιστολή στους γονείς. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι γονείς ισχυρίστηκαν ότι η παραλαβή της εν λόγω επιστολής πραγματοποιήθηκε με καθυστέρηση πέραν των 5 βδομάδων, παραθέτοντας τεκμήρια της σφραγίδας του ταχυδρομείου (π.χ. ΓΕΠ11.17.07.05.300 κ.ά.), ενώ παράλληλα ενημερώθηκαν

ότι είχαν δικαίωμα υποβολής γραπτής ένστασης εντός τριάντα ημερών από την ημερομηνία παραλαβής της επιστολής, γεγονός που προκάλεσε αναστάτωση ως προς την εφαρμογή της προθεσμίας.

10. Οι γονείς θεωρούν ότι, οι αποφάσεις της ΕΕΕΑΕ, με τον τρόπο που διατυπώνονται, εμπεριέχουν ασάφειες, γενικότητες, αδιευκρίνιστα ζητήματα, και ατεκμηρίωτες αναφορές. Σε σχετική Θέση¹ που δημοσιοποίησα το 2011, επεσήμανα ότι **«οι αποφάσεις των Επαρχιακών Επιτροπών στις πλείστες των περιπτώσεων παρουσιάζουν μια τυποποιημένη, μάλλον ανελαστική ομοιομορφία, η οποία δημιουργεί ερωτήματα ως προς την προσαρμογή τους στις ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά.»** (σ.11) Παρόλο ότι, έκτοτε επανέφερα το ζήτημα επανειλημμένως σε διάφορες παρεμβάσεις μου προς το ΥΠΠ, εντούτοις, φαίνεται ότι, εξακολουθεί να υφίσταται μέχρι σήμερα η ίδια δυσλειτουργική πρακτική. Ένα τέτοιο παράδειγμα ισοπεδωτικής απόφασης, ήταν η περίπτωση παιδιού με εγκεφαλική παράλυση και τετραπληγία (ΓΕΠ11.17.07.05.119), για το οποίο λήφθηκε σχετική απόφαση της ΕΕΕΑΕ το 2016, με την οποία του παραχωρείται, ανάμεσα σε άλλες διευκολύνσεις, η «χρήση υπολογιστικής μηχανής», παρόλο που ο συγκεκριμένος μαθητής, εξαιτίας της αναπηρίας του, δεν κατέχει καμία δεξιότητα χρήσης των χεριών. Οπότε, το συγκεκριμένο μέσο, ήταν ουσιαστικά ακατάλληλο σε σχέση με τις δικές του ανάγκες για διασφάλιση του δικαιώματός του στην εκπαίδευση. Αυτό το ακραίο παράδειγμα, επιβεβαιώνει την τυποποιημένη ομοιομορφία των αποφάσεων, που σε κάποιες περιπτώσεις δεν ανταποκρίνονται ούτε στις ανάγκες, ούτε στην πραγματικότητα που βιώνει το κάθε παιδί.
11. Το ίδιο φαίνεται να ισχύει και ως προς την εξέταση των ενστάσεων που υποβάλλουν οι γονείς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι η περίπτωση δίδυμων παιδιών για τα οποία, κατόπιν υποβολής γραπτών παραστάσεων, στάληκε στους γονείς ομαδοποιημένη απόφαση και για τα δύο παιδιά (ΓΕΠ11.17.07.05.322), στην οποία αναφέρεται ότι **«[...] η Επαρχιακή Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Λευκωσίας [...] μελέτησε προσεκτικά την ένστασή σας και έλαβε σοβαρά υπόψη όλα τα δεδομένα. Ως εκ τούτου, προχώρησε στις κατάλληλες ενέργειες για την καλύτερη εξυπηρέτηση των παιδιών σας [...]. Περαιτέρω σας γνωστοποιείται το δικαίωμά σας για υποβολή γραπτών παραστάσεων προς την Κεντρική Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης [...] εντός τριάντα ημερών [...]»**. Οι γονείς εξέφρασαν την αγανάκτησή τους, καθότι η εν λόγω επιστολή δεν αναφέρει ούτε τις ενέργειες, ούτε πώς θα εξυπηρετηθούν οι ανάγκες των παιδιών, ούτε πώς διαφοροποιούνται οι ανάγκες του καθενός εκ των δύο παιδιών ξεχωριστά. Ούτε καν αναφέρει κατά πόσο εγκρίθηκε ή απορρίφθηκε η

¹«Θέση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για την Αγωγή και Εκπαίδευση Παιδιών με Αναπηρίες» (Δεκέμβριος 2011), η οποία είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Επιτροπής (www.childcom.org.cy) στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις, Εκθέσεις και Πορίσματα της Επιτροπής*.

ένσταση των γονέων, ούτε απαντά στα ερωτήματα και τους προβληματισμούς που έθεσαν οι γονείς στην επιστολή της ένστασής τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι γονείς εκλαμβάνουν το δικαίωμα υποβολής ένστασης ως οξύμωρο, το οποίο αυτοαναιρείται από το ίδιο το περιεχόμενο της επιστολής, αφού δεν έχει νόημα να υποβάλουν ένσταση σε μια απροσδιόριστη απόφαση που αναφέρεται μόνο σε «κατάλληλες ενέργειες για την καλύτερη εξυπηρέτηση των παιδιών».

12. Οι γονείς, συνήθως, δυσανασχετούν, επίσης, εξαιτίας της μείωσης του «χρόνου επίβλεψης» που λαμβάνει το παιδί τους από συγκεκριμένη συνοδό. Σύμφωνα με τις αναφορές που υποβλήθηκαν στο Γραφείο μου, για εξομάλυνση της κατάστασης που δημιουργήθηκε από τις αντιδράσεις των γονέων, κάποιες σχολικές μονάδες αναζήτησαν εναλλακτικούς τρόπους εργοδότησης βοηθητικού προσωπικού, παρακάμπτοντας τη θεσμοθετημένη διαδικασία που εφαρμόζουν οι Σχολικές Εφορείες. Παράδειγμα μιας τέτοιας διευθέτησης, ήταν η ανάθεση καθηκόντων συνοδού σε άτομα που εργοδοτούνταν από την Υπηρεσία Ανάπτυξης Ανθρωπίνου Δυναμικού, στα πλαίσια του προγράμματος κατάρτισης ανέργων επιστημόνων (Σχέδιο ΑνΑΔ), παρόλο που παραμένει ασαφές κατά πόσο οι όροι εργοδότησης τους επιτρέπουν την ανάληψη τέτοιας μορφής καθηκόντων. Παρόλα αυτά, η συγκεκριμένη ρύθμιση φαίνεται να έγινε σε περιπτώσεις όπου, με βάση την αρχική γνωμάτευση του ΥΠΠ, «δεν συνέτρεχαν λόγοι για εργοδότηση επιπρόσθετης συνοδού» στο συγκεκριμένο σχολείο. Ως εκ τούτου, δημιουργήθηκε στους γονείς η καχυποψία ότι, ο πραγματικός λόγος για την άρνηση της αρμόδιας Αρχής να παραχωρήσει «αποκλειστική συνοδό», ήταν η απουσία κονδυλίων και όχι το αποτέλεσμα της αξιολόγησης των πραγματικών αναγκών του παιδιού.

13. Σε αρκετές περιπτώσεις οι γονείς αιτήθηκαν την αλλαγή πλαισίου φοίτησης, διεκδικώντας μετεγγραφή του παιδιού τους από Ειδική Μονάδα ή Ειδικό Σχολείο σε συνηθισμένη τάξη δημοσίου σχολείου με υπηρεσίες βοηθητικού προσωπικού / συνοδού (ΓΕΠ11.17.07.05.264, ΓΕΠ11.17.07.05.277, ΓΕΠ11.17.07.05.281, ΓΕΠ11.17.07.05.275, ΓΕΠ11.17.07.05.220, ΓΕΠ11.17.07.05.307, ΓΕΠ11.17.07.05.318, ΓΕΠ11.17.07.05.257, ΓΕΠ11.17.07.05.288, ΓΕΠ11.17.07.05.290, ΓΕΠ11.17.07.05.119, ΓΕΠ11.17.07.05.199, ΓΕΠ11.17.07.05.324, ΓΕΠ11.17.07.05.331, ΓΕΠ11.17.07.05.335, ΓΕΠ11.17.07.05.332, ΓΕΠ11.17.07.05.336, ΓΕΠ11.17.07.05.343 κ.ά.). Σε τέτοιες περιπτώσεις, το αίτημα για πλήρη φοίτηση σε συνηθισμένη τάξη, με παραχώρηση υπηρεσιών προσωπικής συνοδού, απορρίπτεται από την αρμόδια Αρχή, στη βάση της αιτιολόγησης ότι, το παιδί για διάφορους λόγους «δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της συνηθισμένης τάξης» ή ότι, «οι ανάγκες του παιδιού εξυπηρετούνται καλύτερα στην Ειδική Μονάδα (ή στο Ειδικό Σχολείο) με το υφιστάμενο βοηθητικό προσωπικό που εργοδοτείται εκεί». Το θέμα του καθορισμού πλαισίου φοίτησης για τα παιδιά που λαμβάνουν Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση με έχει απασχολήσει εκτενώς και, επί τούτου, δημοσιοποίησα

σχετική Έκθεση² το 2017, όπου παρέθεσα αναλυτικά τις διαπιστώσεις και εισηγήσεις μου, και, ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της παρούσας Θέσης δεν θα αναφερθώ διεξοδικά σε αυτήν την πτυχή.

14. Αριθμός παραπόνων που μου υποβλήθηκαν αναφέρονται στον τρόπο λειτουργίας προγραμμάτων που δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, όπως είναι οι απογευματινές λέσχες που διοργανώνονται συνήθως από Συνδέσμους Γονέων και άλλα απογευματινά ή καλοκαιρινά προγράμματα απασχόλησης παιδιών (ΓΕΠ11.17.07.05.164, ΓΕΠ11.17.07.05.266, ΓΕΠ11.17.07.05.306, ΓΕΠ11.17.07.05.319 κ.ά.). Αρκετά από αυτά τα προγράμματα δεν προνοούν την εργοδότηση συνοδών για μερίδα παιδιών που λαμβάνουν υπηρεσίες βοηθητικού προσωπικού σε πρωινό χρόνο. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι γονείς εκφράζουν την αγανάκτηση τους για τη διάκριση που θεωρούν ότι υφίσταται εις βάρος των παιδιών τους, από τη στιγμή που η συμμετοχή του παιδιού τους σε συγκεκριμένο πρόγραμμα είτε απορρίπτεται, είτε εγκρίνεται με την προϋπόθεση ότι οι γονείς θα αναλάβουν το κόστος της εργοδότησης συνοδού. Σε άλλες περιπτώσεις το παράπονο αφορά το γεγονός ότι, οι συνοδοί που εγκρίνονται από τις Σχολικές Εφορείες για παραχώρηση υπηρεσιών σε σχολικό χρόνο, δεν υποχρεούνται, στο πλαίσιο των όρων υπηρεσίας τους, να εκτελούν επιπρόσθετα καθήκοντα σε προαιρετικές δραστηριότητες που συμμετέχουν τα παιδιά, όπως οργανωμένες καλοκαιρινές εκδρομές και ταξίδια, διήμερα εργαστήρια, κατασκηνώσεις κ.ά.
15. Ακόμη και σε περιπτώσεις που εγκρίνεται επιπρόσθετη αμοιβή για προαιρετική εκτέλεση συμπληρωματικών καθηκόντων από συνοδό, π.χ. κατά τη λειτουργία των Θερινών Δημόσιων Δημοτικών Σχολείων του ΥΠΠ (ΘΔΔΣ) κ.ά., συχνά η πρόταση αυτή απορρίπτεται από την καθορισμένη «πρωινή» συνοδό του παιδιού. Σε σχετική εγκύκλιο του ΥΠΠ, ημερομηνίας 16/6/2015, διευκρινίστηκε ότι, *«Σε περίπτωση που δεν υπάρχει προθυμία από τις συγκεκριμένες σχολικές συνοδούς να εργαστούν κατά την περίοδο λειτουργίας των ΘΔΔΣ, τότε οι Σχολικές Εφορείες θα πρέπει να προχωρήσουν σε εργοδότηση, με συνοπτικές διαδικασίες, σχολικών συνοδών σε έκτακτη βάση»*. Παρόλα αυτά, τα επηρεαζόμενα παιδιά συχνά βιώνουν την αμηχανία και το δίλημμα, κατά πόσο να συμμετέχουν υπό την επίβλεψη ή/και φροντίδα «ξένων» ατόμων, με τα οποία δεν είχαν οποιαδήποτε προηγούμενη συναναστροφή, ενώ υφίσταται, επίσης, και μια αντίφαση, αφού, ουσιαστικά, με τον τρόπο που απασχολούνται οι συνοδοί για τις ανάγκες παιδιών στο πλαίσιο της ειδικής εκπαίδευσης, είναι όλοι/ες σε έκτακτη βάση.

² “Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τις διαδικασίες και διοικητικές πρακτικές που διέπουν τη λήψη απόφασης για ένταξη παιδιών με αναπηρίες σε συγκεκριμένο πλαίσιο φοίτησης” (Μάιος 2017).

16. Επιπρόσθετα, λήφθηκε αριθμός παραπόνων από γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας που είναι ενταγμένα σε προγράμματα παιδοκομικών σταθμών (ΓΕΠ11.17.08.05.29, ΓΕΠ11.17.07.05.282, ΓΕΠ11.17.07.05.265 κ.ά.). Τα εν λόγω προγράμματα λειτουργούν υπό την εποπτεία των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ) του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και υπόκεινται στις πρόνοιες διαφορετικών Νόμων (ανεξάρτητα από τη Νομοθεσία που διέπει την εκπαίδευση παιδιών). Λόγω του μεγάλου εύρους των θεμάτων που περιλαμβάνει η παρούσα Θέση, σε αυτό το στάδιο δεν θα ασχοληθώ με τις διοικητικές πρακτικές που εφαρμόζουν οι ΥΚΕ ή σε σχέση με διαδικασίες που εμπíπτουν, είτε στον περί Παιδιών Νόμο (Κεφ. 352), όπως τροποποιήθηκε, είτε στο περί Παιδιών (Παιδοκομικοί Σταθμοί) Διάταγμα (Κ.Δ.Π. 262/2011) που αφορά στη λειτουργία Παιδοκομικών Σταθμών. Εντούτοις, είναι άξιο αναφοράς ότι, υπήρξαν καταγγελίες από γονείς ότι, το παιδί τους «διώχθηκε» από συγκεκριμένο σταθμό, λόγω αδυναμίας διαχείρισης της κατάστασης που δημιουργήθηκε από τη συμπεριφορά ή την αναπηρία του παιδιού και λόγω του γεγονότος ότι δεν υπήρχε οποιαδήποτε πρόνοια για εργοδότηση βοηθητικού προσωπικού ή/και συνοδού για τις ανάγκες του παιδιού. Σε μία περίπτωση τρίχρονου παιδιού πληροφορήθηκα ότι, πραγματοποιήθηκαν ενέργειες από το ΥΠΠ για ενδεχόμενη φοίτηση του παιδιού σε δημόσιο νηπιαγωγείο όπου υπήρχαν διαθέσιμες θέσεις, εφόσον το παιδί πληρούσε το καθορισμένο ελάχιστο ηλικιακό όριο.
17. Περαιτέρω, έχω λάβει αριθμό παραπόνων από γονείς παιδιών που χρήζουν των υπηρεσιών βοηθητικού προσωπικού ή/και εξειδικευμένων διευκολύνσεων σε ιδιωτικά σχολεία (ΓΕΠ11.17.07.05.243, ΓΕΠ11.17.07.09.57, ΓΕΠ11.17.07.05.258 κ.ά.). Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα παιδιά, συνήθως, στερούνται αυτές τις υπηρεσίες, λόγω του ότι, το ΥΠΠ περιορίζει την παροχή μέτρων ή/και υποστηρικτικών μέσων μόνο σε παιδιά με εξειδικευμένες ανάγκες που φοιτούν στα δημόσια σχολεία και, ως εκ τούτου, η οικογένεια αναγκάζεται να επιβαρυνθεί την εργοδότηση συνοδού. Υπήρξαν περιπτώσεις που η εγγραφή παιδιών σε ιδιωτικό σχολείο απορρίφθηκε από το σχολείο, λόγω του ότι δεν υπάρχει ακόμη οποιαδήποτε νομοθετική ρύθμιση που να διασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα παιδιών που χρήζουν Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σε ιδιωτικά σχολεία. Σε σχέση με τα ζητήματα της Ιδιωτικής Εκπαίδευσης και, ειδικότερα, ως προς τον τρόπο χειρισμού παιδιών με αναπηρία που φοιτούν σε ιδιωτικές σχολές, υπέβαλα τις θέσεις μου προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, με επιστολή, ημερομηνίας 31/5/2017 (Γ.Ε.Π.7.18.001), ώστε να ληφθούν υπόψη στα πλαίσια της συζήτησης επί του Νομοσχεδίου με τίτλο «Νόμος που ρυθμίζει την Ίδρυση και Λειτουργία Ιδιωτικών Σχολείων και άλλα Συναφή Θέματα του 2016», η οποία εκκρεμεί ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας και Πολιτισμού.

18. Στην εν λόγω επιστολή ξεκαθάρισα ότι: **«Αναγνωρίζω ότι τα ιδιωτικά σχολεία μπορούν να θέσουν κριτήρια και διαδικασίες εισδοχής δια των οποίων όλα τα παιδιά, θα μπορούν να διεκδικήσουν μια θέση για να φοιτήσουν σε αυτά. Από την άλλη, τα κριτήρια αυτά δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να αποκλείουν παιδιά στη βάση της αναπηρίας τους, ειδικότερα όταν τα παιδιά αυτά μπορούν, με την παροχή των απαραίτητων διευκολύνσεων (όπως αυτές έχουν καθοριστεί από τις αρμόδιες Επιτροπές Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις εξατομικευμένες ανάγκες του κάθε παιδιού) να παρακαθίσουν και να επιτύχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις, επί ίσοις όροις, αλλά και μετέπειτα να ανταποκριθούν στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του εν λόγω σχολείου.»** Για τον σκοπό αυτό, αναμένω ότι, το ΥΠΠ θα προχωρήσει σε ένα ευρύτερο εκσυγχρονισμό του νομικού πλαισίου που αφορά στην εκπαίδευση παιδιών με αναπηρία, ενσωματώνοντας τις αναγκαίες πρόνοιες στη σχετική νομοθεσία, στη βάση των οποίων τα παιδιά με αναπηρία που φοιτούν σε ιδιωτικό σχολείο να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα που θα απολάμβαναν εάν φοιτούσαν σε δημόσιο σχολείο. Για τους σκοπούς της παρούσας Θέσης δεν θα αναφερθώ αναλυτικά στο περιεχόμενο παραπόνων που αφορούν τη φοίτηση παιδιών στην ιδιωτική εκπαίδευση. Ευελπιστώ ότι η συζήτηση στην αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή θα ολοκληρωθεί σύντομα και ότι, ο νέος Νόμος θα περιλαμβάνει τέτοιες πρόνοιες, ώστε οι αρμόδιες Αρχές να λαμβάνουν μέτρα για ενσωμάτωση των παιδιών με αναπηρία σε κάθε σχολείο, είτε ιδιωτικό είτε δημόσιο, σε πλαίσιο μη-διάκρισης.

19. Αριθμός παραπόνων αφορούν στη διαδικασία πρόσληψης των συνοδών από τις Σχολικές Εφορείες ή/και στα κριτήρια επιλογής συγκεκριμένου ατόμου (ΓΕΠ11.17.07.05.286, ΓΕΠ11.17.07.05.243, ΓΕΠ11.17.07.05.283, ΓΕΠ11.17.07.05.280, ΓΕΠ11.17.07.05.154, ΓΕΠ11.17.07.05.139, ΓΕΠ11.17.07.05.140, ΓΕΠ11.17.07.05.311, ΓΕΠ11.17.07.05.184, ΓΕΠ11.17.07.05.185, ΓΕΠ11.17.07.05.223, ΓΕΠ11.17.07.05.261, ΓΕΠ11.17.07.05.196, ΓΕΠ11.17.07.05.332 κ.ά.). Διατυπώνονται παράπονα από γονείς, οι οποίοι σε κάποιες περιπτώσεις καταγγέλλουν παρατυπίες σε σχέση με τις διαδικασίες που ακολουθεί η Επιτροπή Πρόσληψης, η οποία φαίνεται να συγκροτείται από τις Σχολικές Εφορείες, κάθε φορά που προκύπτει ανάγκη για σκοπούς πρόσληψης συνοδού, μετά από σχετικές οδηγίες του ΥΠΠ. Όμως, τα πλείστα παράπονα αφορούν σε διεκδικήσεις των γονέων σε σχέση με την πρόσληψη συγκεκριμένου ατόμου, είτε στη βάση προσόντων/ εξειδικευμένης προϋπηρεσίας, είτε λόγω συσχέτισης/οικειότητας με το παιδί. Κάποιες φορές οι γονείς αντιτίθενται στην πρόσληψη ατόμου που θεωρούν «ακατάλληλο» για την περίπτωση του παιδιού τους, ενώ κάποιοι ισχυρίζονται ότι οι αποφάσεις της Επιτροπής Πρόσληψης, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι προειλημμένες και ότι στην ουσία δεν λαμβάνεται υπόψιν η δική τους άποψη ή/και η προτίμηση του παιδιού, δεδομένου ότι οι γονείς συμμετέχουν κατά μειοψηφία (1 ψήφος στους 7), ενώ οι εκπρόσωποι της Σχολικής Εφορείας αποτελούν πάντα πλειοψηφία (4

στους 7). Οι γονείς εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους ως προς το γεγονός ότι, η ενδεχόμενη αντίθετη ψήφος τους δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να ανατρέψει την απόφαση της πλειοψηφίας της Επιτροπής.

20. Περαιτέρω, σε περιπτώσεις που ανατίθενται καθήκοντα συνοδού σε υφιστάμενο βοηθητικό προσωπικό (που ήδη εξυπηρετεί τις ανάγκες άλλων παιδιών), τότε φαίνεται να παρακάμπτεται η θεσμοθετημένη διαδικασία πρόσληψης συνοδού (εφόσον το συγκεκριμένο άτομο εργοδοτείται ήδη από την οικεία Σχολική Εφορεία). Ως εκ τούτου, σε τέτοιες περιπτώσεις οι γονείς διαμαρτύρονται, μόλις διαπιστώσουν ότι δεν προκηρύχθηκε θέση συνοδού και ότι, δεν υπήρχε πρόθεση να συγκληθεί Επιτροπή Πρόσληψης συνοδού για την περίπτωση του παιδιού τους. Με αυτό τον τρόπο, θεωρούν ότι, τους στερείται το δικαίωμα να έχουν άποψη και ψήφο ως προς την επιλογή του κατάλληλου ατόμου και ενισχύονται οι υποψίες τους ότι, αρκετές φορές οι συνοδοί επιλέγονται ή/και επαναπροσλαμβάνονται με κριτήριο τι βολεύει το σύστημα και όχι πώς εξυπηρετούνται καλύτερα οι εξειδικευμένες ανάγκες του παιδιού τους.

21. Κάποια παράπονα αναφέρονται σε διαφωνίες ή/και ασάφειες ως προς τα καθήκοντα του συνοδού που προσλήφθηκε (ΓΕΠ11.17.07.05.230, ΓΕΠ11.17.07.05.332 κ.ά.). Φαίνεται ότι δεν υπάρχει συναντίληψη ως προς τους όρους εντολής και τα καθήκοντα των συνοδών. Κάποιοι θεωρούν ότι ο ρόλος τους περιορίζεται σε καθήκοντα επίβλεψης, ασφάλειας ή/και φροντίδας, κάποιοι γονείς διεκδικούν νοσηλευτή-συνοδό για ενδεχόμενη διαχείριση ιατρικών περιστατικών, κάποιοι ενίστανται στην πρόσληψη ατόμου του αντίθετου φύλου, επειδή συντρέχουν λόγοι εξυπηρέτησης σε θέματα προσωπικής φροντίδας, ενώ, παράλληλα, αρκετοί συνοδοί φαίνεται να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες ή να ακολουθούν οδηγίες για εκτέλεση καθηκόντων που συνδέονται με το μαθησιακό ή/και παιδαγωγικό κομμάτι, ενώ κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται ρητά στις αρμοδιότητές τους. Εξ' ου και η απαίτηση μερίδας γονέων (ΓΕΠ11.17.07.05.332) για πρόσληψη συνοδών που *«να είναι προσοντούχοι ανάλογα με την αναπηρία, τις ανάγκες και τις επιθυμίες του μαθητή για να μπορούν είτε με συνδιδασκαλία και συνεργασία δηλαδή με το γενικό εκπαιδευτικό, είτε σε ατομικό επίπεδο τουλάχιστον, να στηρίζουν τον μαθητή και τον διδάσκοντα.»* Οπότε, οι γονείς σαφώς αναμένουν ξεκάθαρη εμπλοκή του/της συνοδού στη διδασκαλία και τη μάθηση.

22. Έχει παρατηρηθεί ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, οι γονείς ζητούν, και μάλιστα επιτακτικά, την πρόσληψη συγκεκριμένης συνοδού με προδιαγραφές που ορίζουν οι ίδιοι και οι οποίες, ενδεχομένως, να μην προνοούνται από τις διαδικασίες που ακολουθούνται, π.χ. αίτημα για ανάθεση συνοδού που να είναι γνώστης της νοηματικής γλώσσας ή να κατέχει συγκεκριμένο προσόν και να συνοδεύει το παιδί σε όλη τη διάρκεια του διδακτικού χρόνου κ.λπ.). Αντίστοιχα,

σε άλλες περιπτώσεις, οι γονείς αιτούνται την απομάκρυνση συγκεκριμένης συνοδού, αμφισβητώντας την επαγγελματική της επάρκεια σε σχέση, εντούτοις, με καθήκοντα και αρμοδιότητες που δεν είναι διασαφηνισμένα, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω.

23. Σε μία περίπτωση, οι γονείς αντέδρασαν έντονα και παρεμπόδισαν την επαναπρόσληψη συγκεκριμένης συνοδού (η οποία επέστρεψε στα καθήκοντά της με τη λήξη της άδειας ασθενείας), λόγω συναισθηματικής σχέσης που ανέπτυξε το παιδί με την αντικαταστάριά της. Οι γονείς απαίτησαν να εργοδοτηθεί η αντικαταστάτρια σε μόνιμη βάση, κρίνοντας την ως καταλληλότερη για φύλαξη/επίβλεψη του παιδιού. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε έντονες προστριβές κι αντιπαραθέσεις ανάμεσα σε γονείς και Σχολική Εφορεία/συνοδό. Η οικεία Σχολική Εφορεία εξήγησε ότι, εφόσον η «μόνιμη» συνοδός ασκούσε επαρκώς τα καθήκοντά της κι αξιολογήθηκε ως «εξαιρετική», χωρίς να υπάρξει οποιοδήποτε παράπονο ή καταγγελία εις βάρος της, υπάρχει νομική υποχρέωση να επαναπροσληφθεί. Διευκρινιστικά, αναφέρθηκε ότι, για να προχωρήσει μια Σχολική Εφορεία σε απόλυση ατόμου, πρέπει το άτομο αυτό να μην έχει συμπληρώσει 30 μήνες απασχόλησης ή/και να έχει υποβληθεί καταγγελία εις βάρος του/της, οπότεν εφαρμόζονται οι πρόνοιες του περί Τερματισμού Απασχολήσεως Νόμου του 1967 (Ν. 24/1967), ως έχει τροποποιηθεί, με όλες τις σχετικές διαδικασίες π.χ. επίδοση επιστολής στη συνοδό που καταγγέλλεται, ενημέρωση της συντεχνίας κ.λπ. Στην προκειμένη περίπτωση δεν πληρούνταν οι συνθήκες που θα δικαιολογούσαν ενεργοποίηση της διαδικασίας νόμιμου τερματισμού της απασχόλησης, άρα η Εφορεία εξέφρασε την απροθυμία της να παραβιάσει το Νόμο ή/και να υποστεί οποιοσδήποτε συνέπειες. Οι γονείς αντέδρασαν έντονα και απαγόρευαν στη συγκεκριμένη κοπέλα να ξαναπλησιάσει το παιδί, διατυπώνοντας μάλιστα απειλές ότι θα παρουσιαστούν στο χώρο του σχολείου με τηλεοπτικά κανάλια. Στο μεταξύ, το παιδί νοσηλεύτηκε με άλγος, λόγω του άγχους που φαίνεται να της προκάλεσε η κατάσταση αυτή. Το παιδί βίωσε σχέσεις αντιπαλότητας ανάμεσα στους γονείς και στη συνοδό και, ενδεχομένως, να υπέστη μια μορφή κακομεταχείρισης ή/και ψυχολογικής βίας. Εν τέλει, το ΥΠΠ φαίνεται να κατέβαλε προσπάθειες για εξεύρεση συναινετικής λύσης, ώστε να τηρηθούν οι υφιστάμενες διαδικασίες, χωρίς, όμως, να είναι δυσαρεστημένοι οι γονείς.

24. Κάποιοι γονείς εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους για το γεγονός ότι, τους δίνεται ελλιπής πληροφόρηση σε σχέση με το κατά πόσο ενδείκνυται να υπάρχουν εξειδικευμένες προδιαγραφές για τα άτομα που εργοδοτούνται ως σχολικοί βοηθοί/ συνοδοί. Υπάρχει ασάφεια σε σχέση με τα κριτήρια επιλογής των υποψηφίων και σε σχέση με τον ακριβή καθορισμό των καθηκόντων των ατόμων που εργοδοτούνται. Επιπλέον, οι γονείς εκφράζουν διάφορες ανησυχίες, οι οποίες απορρέουν από ενδεχόμενη ασάφεια σε σχέση με την ουσιαστική ή/και

συστηματική κατάρτιση ή/ και επιμόρφωση των ατόμων που αναλαμβάνουν τη θέση της συνοδού.

25. Σε περίπτωση καταγγελίας εις βάρος συγκεκριμένης σχολικής βοηθού που ήδη εργοδοτείται (π.χ. για ανάρμοστη συμπεριφορά κ.λπ.), τίθεται θέμα από κάποιους γονείς ως προς την εγκυρότητα της έρευνας που διεξάγουν οι αρμόδιες Αρχές, λόγω των διαπροσωπικών σχέσεων που έχουν αναπτύξει οι συνοδοί με άτομα που εμπλέκονται στη διερεύνηση. Επιπλέον, είναι ασαφές κατά πόσο υπάρχει οποιοδήποτε πρωτόκολλο συνεργασίας ανάμεσα στο ΥΠΠ και στην οικεία Σχολική Εφορεία, σε περιπτώσεις που διερευνώνται καταγγελίες για σχολικούς βοηθούς/συνοδούς. Ως εκ τούτου, σε κάποιες περιπτώσεις (ΓΕΠ11.17.07.05.140 κ.ά.), διατυπώθηκαν αμφιβολίες από γονείς ως προς την εγκυρότητα του αποτελέσματος της διερεύνησης ή/και κατά πόσο έγινε προσπάθεια συγκάλυψης των συνοδών.
26. Με την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2018-2019, ομάδα γονέων που θεώρησαν ότι τα παιδιά τους χρήζουν άμεσα των υπηρεσιών αποκλειστικής συνοδού ή/και άλλων διευκολύνσεων στα πλαίσια της παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, εκφράζοντας την αγανάκτησή τους για την καθυστέρηση σε σχέση με τις διαδικασίες επαναξιολόγησης και εξασφάλισης των σχετικών εγκρίσεων, προέβησαν, είτε ατομικά, είτε συνασπισμένοι, σε διάφορες ενέργειες διαμαρτυρίας, όπως π.χ. α) άρνηση να στείλουν τα παιδιά τους στα σχολεία, μέχρι να ανατεθούν ατομικοί συνοδοί, β) συμμετοχή σε τηλεοπτικές εκπομπές, προβάλλοντας το πρόβλημα, γ) αποστολή ομαδοποιημένης επιστολής παραπόνου προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού (ΓΕΠ11.17.07.05.140), δ) συμμετοχή σε συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας (ημερ.19/9/2018), όπου διατυπώθηκαν απόψεις του τύπου «επιτηδευμένη παραπληροφόρηση από πλευράς του υπουργείου», «τα παιδιά μας είναι λειτουργικά όταν έχουν τους σωστούς συνοδούς και όχι τους κουμπάρους των μελών των σχολικών εφορειών», «η Επαρχιακή Επιτροπή λειτουργεί ως ένα λαϊκό δικαστήριο», «όλος ο προγραμματισμός έπρεπε να είχε γίνει από τον Ιούνιο», «σε αρκετές περιπτώσεις ο γονέας δεν γνωρίζει ποιο άτομο και για πόσες ώρες αναλαμβάνει το παιδί του» κ.ά. Στην εν λόγω συνεδρία, οι εκπρόσωποι του ΥΠΠ παραδέχτηκαν ότι, παρά την έναρξη της σχολικής χρονιάς, δεν είναι γνωστές οι συνολικές ανάγκες που υπάρχουν για συνοδούς, καθώς οι ανάγκες των επαρχιών φτάνουν σταδιακά στο ΥΠΠ, ενώ, λόγω γραφειοκρατίας και υποστελέχωσης του ΥΠΠ, φαίνεται να υπάρχει καθυστέρηση στις διαδικασίες. Δόθηκαν όμως διαβεβαιώσεις από το ΥΠΠ για προσπάθεια επίλυσης του ζητήματος εργοδότησης επιπρόσθετων συνοδών, σε συνεννόηση με το Υπουργείο Οικονομικών.

27. Ακολούθως, το ΥΠΠ, με σχετική ανακοίνωση, ημερομηνίας 21/9/2018, προέβηκε σε διευκρινίσεις για τις διαδικασίες που ακολουθούνται σε σχέση με τον χειρισμό θεμάτων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και διατύπωσε τον ισχυρισμό ότι, τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν οφείλονταν σε «έκτακτες ανάγκες», ανάμεσα στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν οι νέες παραπομπές και οι ενστάσεις στις ΕΕΕΑΕ. Στην εν λόγω εγκύκλιο αναφέρθηκε επίσης ότι: «Οι αναφορές στα ΜΜΕ ότι κάποια παιδιά παραμένουν στο σπίτι, οφείλονται στο γεγονός ότι οι γονείς τους αμφισβητούν τις αποφάσεις των ΕΕΕΑΕ για το πλαίσιο φοίτησης του παιδιού τους ή για τον τρόπο στήριξης του από βοηθητικό προσωπικό ακόμη και για το ποιο άτομο θα εξυπηρετεί τις ανάγκες του.»

Γ. Ενέργειες για διερεύνηση

28. Σε σχέση με το μεγάλο αριθμό παραπόνων που μου υποβλήθηκαν κατά το 2017, προέβηκα σε ομαδοποιημένη παρέμβαση προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, με επιστολή ημερομηνίας 26/9/2017, στην οποία έθεσα τα εξής ερωτήματα:

*«i. Πώς κρίνεται από το ΥΠΠ η αποτελεσματικότητα των παραχωρήσεων/διευκολύνσεων που εγκρίνονται από την ΕΕΕΑΕ, **ειδικότερα σε σχέση με την ανάθεση συνοδών**, ως προς την εξυπηρέτηση των αναγκών των παιδιών και ως προς το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής των αποφάσεων;*

*ii. Πώς κρίνεται από το ΥΠΠ η προσέγγιση της **ομαδοποιημένης παροχής στήριξης** στις περιπτώσεις που συγκεκριμένη σχολική βοηθός/ συνοδός ανατίθεται σε δύο ή περισσότερα παιδιά; Στη βάση ποιων κριτηρίων καθορίζεται η κατανομή του χρόνου κάθε συνοδού στην **εξυπηρέτηση των αναγκών διαφορετικών περιπτώσεων παιδιών**;*

*iii. Ποια η άποψη του ΥΠΠ ως προς την αναγκαιότητα να ολοκληρώνεται η διαδικασία εξέτασης/ επανεξέτασης των ενστάσεων των γονέων, ούτως ώστε να λαμβάνονται οι τελικές αποφάσεις σε σχέση με την εξυπηρέτηση των αναγκών του παιδιού τους, **πριν την έναρξη κάθε σχολικής χρονιάς**; Πώς καλύπτονται οι εξειδικευμένες ανάγκες των παιδιών για το χρονικό διάστημα που εκκρεμεί η εξέταση/ επανεξέταση της ένστασής τους και ειδικότερα στις περιπτώσεις που, σύμφωνα με τις υποδείξεις των ειδικών που αξιολόγησαν το παιδί, τίθεται σοβαρό θέμα υγείας/ασφάλειας του παιδιού;*

*iv. Με ποιους τρόπους οι γονείς **ειδοποιούνται έγκαιρα από την αρμόδια Αρχή**, σε σχέση με αποφάσεις που λήφθηκαν για διαφοροποίηση των όρων εργασίας της υφιστάμενης συνοδού που ανατέθηκε στο παιδί τους;*

v. Πώς διασφαλίζεται ότι οι διαδικασίες πρόσληψης των συνοδών από τις Σχολικές Εφορείες διεξάγονται σύμφωνα με τις πρόνοιες του Νόμου; Με ποιο

τρόπο διερευνώνται παράπονα των γονέων για παρατυπίες στη διαδικασία πρόσληψης συνοδού και ποια διορθωτικά μέτρα εφαρμόζονται σε περιπτώσεις που επιβεβαιώνονται οι ισχυρισμοί;

vi. Πώς καθορίζονται οι προδιαγραφές των ατόμων που εργοδοτούνται ως σχολικοί βοηθοί/ συνοδοί; Στη βάση ποιων κριτηρίων αξιολογείται η καταλληλότητα/ επάρκεια των υποψηφίων σε σχέση με την εξυπηρέτηση των εξειδικευμένων αναγκών των παιδιών που αναλαμβάνουν;

vii. Με ποιος τρόπο διασφαλίζεται η ουσιαστική ή/και συστηματική κατάρτιση/ επιμόρφωση των ατόμων που αναλαμβάνουν τη θέση της συνοδού;

viii. Πώς διερευνώνται ενδεχόμενες καταγγελίες εις βάρος σχολικών βοηθών που ήδη εργοδοτούνται; Πώς διασφαλίζεται η εγκυρότητα της έρευνας που διεξάγει η αρμόδια Αρχή;

ix. Πώς αξιολογείται από την Επιτροπή Πρόσληψης Σχολικών Βοηθών η συναισθηματική κατάσταση του παιδιού τη δεδομένη χρονική στιγμή και με ποιους τρόπους αποτυπώνεται η άποψη/προτίμηση του παιδιού, ειδικότερα σε περιπτώσεις αυξημένης ευαλωτότητας;

x. Κατά πόσο υπήρξε διαφοροποίηση στην πολιτική του ΥΠΠ σε σχέση με την ανάθεση σχολικών βοηθών, λαμβάνοντας υπόψη οποιεσδήποτε διαφοροποιήσεις στους προϋπολογισμούς για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Παρακαλώ να δοθούν λεπτομέρειες για οποιεσδήποτε σχετικές οδηγίες που έχουν δοθεί προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες/ Τμήματα που εμπλέκονται.»

29. Στην απάντηση της Γενικής Διευθύντριας (ΓΔ) του ΥΠΠ, με επιστολή ημερομηνίας 21/11/2017, περιλαμβάνονται οι εξής πληροφορίες:

i. Σε σχέση με τη διαδικασία αξιολόγησης σχολικών βοηθών/ συνοδών, η Διεύθυνση της σχολικής μονάδας, σε συνεργασία με το εμπλεκόμενο διδακτικό προσωπικό, συμπληρώνουν ειδικό έντυπο στο τέλος της σχολικής χρονιάς, το οποίο αποστέλλεται στην οικεία Σχολική Εφορεία, ώστε να αποφασιστεί η επάρκεια και αποτελεσματικότητα των συνοδών στα καθήκοντά τους και να ληφθεί απόφαση επαναπρόσληψής τους. Σε περίπτωση καταγγελίας τηρούνται οι πρόνοιες της σχετικής νομοθεσίας περί Τερματισμού Απασχολήσεως.

ii. Στη σχετική νομοθεσία που διέπει την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση [Ν.113(Ι)/99] «δεν προνοείται η πρόσληψη ενός και μόνο αποκλειστικού σχολικού βοηθού/ συνοδού για κάθε παιδί. Οι ενέργειες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού πραγματοποιούνται πάντοτε με γνώμονα το καλώς νοούμενο συμφέρον των παιδιών και βάσει των αποφάσεων των Επαρχιακών Επιτροπών. Σύμφωνα με τις αξιολογημένες από την Επαρχιακή Επιτροπή ανάγκες των

παιδιών, εξασφαλίζεται η παροχή όσων σχολικών βοηθών/ συνοδών απαιτούνται για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εκάστοτε αναγκών των παιδιών. Η κατανομή του χρόνου που αφιερώνει ο σχολικός βοηθός/συνοδός ανά παιδί στηρίζεται στην αξιολόγηση των αναγκών του παιδιού, στη σοβαρότητα της περίπτωσης του, σε θέματα ασφάλειάς του και στον βαθμό της δυνατότητας αυτονομίας και αυτοεξυπηρέτησής του.»

iii. «Η Επαρχιακή Επιτροπή εξετάζει παραπομπές και ενστάσεις καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. [...] Σε καμία περίπτωση δεν παραμένει το παιδί χωρίς επίβλεψη από σχολικό βοηθό/συνοδό, εφόσον εγκριθεί από την Αρμόδια Επιτροπή αυτή η ανάγκη του. Οι γονείς έχουν δικαίωμα να υποβάλουν ένσταση στις αποφάσεις της Επαρχιακής Επιτροπής [...] Ενδεικτικά να σημειωθεί ότι η Κεντρική Επιτροπή εξέτασε ενστάσεις κατά των αποφάσεων της Επαρχιακής Επιτροπής σε θέματα παραχώρησης σχολικών βοηθών/ συνοδών στις 31/7/2017, 5/09/2017 και 9/10/2017. Στις συνεδριάσεις εξετάστηκαν δύο (2), τρεις (3) και τέσσερις (4) περιπτώσεις παιδιών αντίστοιχα.»

iv. «Πολλές είναι και οι περιπτώσεις γονιών/κηδεμόνων, οι οποίοι εγγράφουν τα παιδιά τους στα σχολεία, χωρίς να παρέχουν σωστή και έγκαιρη ενημέρωση για τις εξειδικευμένες ανάγκες που ενδεχομένως αυτά να αντιμετωπίζουν. Αυτό γίνεται είτε λόγω παρωχημένων αντιλήψεων είτε ένεκα της δυσκολίας να αντιληφθούν τις ειδικές αυτές ανάγκες των παιδιών τους. Τα σχολεία εντοπίζουν στην πορεία τις ανάγκες αυτές και ακολούθως τις παραπέμπουν στην Επαρχιακή Επιτροπή για αξιολόγηση, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση στην όλη διαδικασία. Παρατηρείται ότι κάποιες φορές γονείς αφήνουν εσκεμμένα και παράνομα τα παιδιά τους στο σπίτι, μέχρις ότου να ολοκληρωθεί η διαδικασία της μελέτης των ενστάσεών τους που υποβάλλουν είτε προς την Επαρχιακή είτε προς την Κεντρική Επιτροπή.»

v. «Η παροχή σχολικού βοηθού/συνοδού γίνεται είτε σε ατομικό είτε σε ομαδικό επίπεδο, στη βάση των αξιολογημένων αναγκών των παιδιών. [...] Ακολούθως, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού ενημερώνει με σχετική επιστολή την Οικεία Σχολική Εφορεία, ώστε να προβεί στις ανάλογες ενέργειες για την πρόσληψη του σχολικού βοηθού/συνοδού. [...] Σε περίπτωση που ο γονέας/κηδεμόνας θεωρεί ότι έχει γίνει παρατυπία στη διαδικασία πρόσληψης, τότε μπορεί να προσφύγει στη Γενική Διευθύντρια, η οποία με τη σειρά της καλεί την καταγγελλόμενη Σχολική Εφορεία να συμμορφωθεί.»

vi. «Οι γονείς δεν μπορούν να ανατρέψουν την απόφαση της πλειοψηφίας της Επιτροπής Πρόσληψης, μπορούν ωστόσο να θέσουν τα δικά τους ερωτήματα κατά τη διάρκεια των προσωπικών συνεντεύξεων, να εκφράσουν την επιθυμία του παιδιού τους, όπως και των ιδίων, όπως και τους λόγους για τους οποίους

επιθυμούν την πρόσληψη του συγκεκριμένου συνοδού/βοηθού. Παράλληλα, μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμα υποβολής γραπτής ένστασης, η οποία και θα εξεταστεί. [...] Η επιθυμία και η άποψη του παιδιού εκφράζεται μέσα από τη συμμετοχή των γονιών/κηδεμόνων του, του Συνδεδειγμένου Λειτουργού και του Διευθυντή του σχολείου στη διαδικασία της πρόσληψης του σχολικού βοηθού/συνοδού. Είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι πολλές φορές η σχέση που αναπτύσσει το παιδί με τον σχολικό βοηθό/συνοδό και vice versa παρεμποδίζει την αυτονομία και ανεξαρτητοποίηση του ίδιου του παιδιού, του οποίου οι ανάγκες διαφοροποιούνται ενόσω μεταβαίνει από το ένα στάδιο ανάπτυξης σε άλλο.»

vii. *«Τα καθήκοντα του σχολικού βοηθού/συνοδού δεν προνοούν την επιστημονική εξειδίκευσή του σε θέματα που άπτονται των ιδιαίτερων εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών. Ανάμεσα, ωστόσο, σε αυτούς τους όρους είναι η προαιρετική και υποχρεωτική παρακολούθηση σεμιναρίων [...]» Σε σχετικό παράρτημα που επισύναψε στην επιστολή της η ΓΔ του ΥΠΠ, παρατίθενται οι όροι και οι συνθήκες εργοδότησης σχολικών βοηθών/συνοδών. Ως προαπαιτούμενο προσόν για την πρόσληψη συνοδού θεωρείται το απολυτήριο λυκείου ή η «πενταετής πείρα με παιδιά με ειδικές ανάγκες σε ανάλογο ίδρυμα ή σχολείο». Ανάμεσα στα καθήκοντα των συνοδών περιλαμβάνεται η βοήθεια στην ετοιμασία, οργάνωση και εκτέλεση δραστηριοτήτων της τάξης, η διεκπεραίωση προγράμματος που τους ανατίθεται από τον εκπαιδευτικό, καθήκοντα καθαριότητας, ασφάλειας, μεταφοράς παιδιών με κινητικά προβλήματα και καθήκοντα φροντίδας (π.χ. τάισμα, συνοδεία και εξυπηρέτηση στο αποχωρητήριο όπου είναι αναγκαίο, καθώς επίσης οποιαδήποτε ιατρική παροχή/ φροντίδα/ φαρμακευτική αγωγή κατόπιν γραπτής εξουσιοδότησης του γονέα, σύμφωνα με τις οδηγίες θεράποντος ιατρού και κατόπιν σχετικής επιμόρφωσης, όπου προβλέπεται). Επισημαίνεται ότι η διατύπωση των όρων περιλαμβάνει και γενικές περιγραφές, όπως για παράδειγμα: «Να είναι πρόθυμος/η, υπάκουος/η και ευέλικτος/η σε βοήθεια που θα του/της ζητηθεί για αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών» και «Να εκτελεί οποιαδήποτε άλλη, συναφή με τα καθήκοντα του/της, εργασία θεωρηθεί απαραίτητη και της ανατεθεί από το/τη διευθυντή/ντρια ή τον/την εκπαιδευτικό της τάξης για την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, της ειδικής μονάδας/ ειδικής τάξης/ κανονικής τάξης και την εξυπηρέτηση των παιδιών μέσα στο σχολικό ωράριο, με τη σύμφωνο γνώμη του εργοδότη».*

viii. *«Η καταλληλότητα και η επάρκεια των υποψηφίων στηρίζεται κυρίως στις προσωπικές συνεντεύξεις, όπου διά ζώσης η επταμελής Επιτροπή Πρόσληψης θέτει συγκεκριμένα κριτήρια ανάλογα με την περίπτωση του κάθε παιδιού.»*

30. Στην εν λόγω επιστολή της ΓΔ του ΥΠΠ, ημερομηνίας 21/11/2017, παρατίθεται σχετικό παράρτημα με αναφορά στους εξατομικευμένους χειρισμούς που

υλοποιήθηκαν εκ μέρους του ΥΠΠ, σε σχέση με συγκεκριμένα παράπονα που αναφέρονται στην παρέμβασή μου. Από το περιεχόμενο του παραρτήματος προκύπτουν οι εξής πληροφορίες:

i. Σε μικρό αριθμό περιπτώσεων, μετά την υποβολή ένστασης και επανεξέταση της κατάστασης, λήφθηκε σχετική απόφαση για παραχώρηση επιπρόσθετης συνοδού σε συγκεκριμένο σχολείο.

ii. Στις πλείστες περιπτώσεις οι ενστάσεις των γονέων απορρίφθηκαν από τις αρμόδιες Επιτροπές του ΥΠΠ, στη βάση της επιχειρηματολογίας ότι *«δεν υφίσταται λόγος για αύξηση των σχολικών βοηθών/ συνοδών στο συγκεκριμένο σχολείο»* ή καθότι *«οι ανάγκες του παιδιού θα εξυπηρετούνται από υφιστάμενο βοηθητικό προσωπικό»* κ.ά. Σε μία περίπτωση η αρμόδια Αρχή θεώρησε ότι, η απόφαση για μη ανάθεση αποκλειστικής συνοδού δεν επηρέασε καθόλου το πρόγραμμα εξυπηρέτησης των αναγκών του συγκεκριμένου παιδιού, ενώ *«η όλη αντίδραση προκλήθηκε λόγω πανικού και εξαγωγής βεβιασμένων συμπερασμάτων»*.

iii. Υπήρξαν περιπτώσεις που οι γονείς δεν αποδέκτηκαν την πρόσληψη συγκεκριμένης συνοδού και, ως εκ τούτου, για κάποιο χρονικό διάστημα τα παιδιά τους παρέμειναν εκτός σχολικού πλαισίου. Σε δύο περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι, *«το πρόβλημα 'λύθηκε', όταν προέκυψε ανάγκη για δημιουργία πρόσθετης θέσης»* συνοδού στο σχολείο, η οποία καλύφθηκε από την πρώτη επιλαχούσα που ήταν και η επιλογή των γονέων.

iv. Σε μία περίπτωση αναφέρθηκε ότι, η οικεία Σχολική Εφορεία προχώρησε σε επαναπρόσληψη των υφιστάμενων σχολικών βοηθών, χωρίς να συγκαλέσει την Επιτροπή Πρόσληψης, *«αφού έκρινε ότι ασκούσαν άριστα τα καθήκοντα τους»*. Σε αυτή την περίπτωση, το ΥΠΠ απέστειλε επιστολή στη Σχολική Εφορεία, ζητώντας *«όπως ακολουθούνται κατά γράμμα οι εγκύκλιες οδηγίες της Γενικής Διευθύντριας»*.

v. Η Κεντρική Επιτροπή, ως επί το πλείστον, φαίνεται να εμμένει στην αρχική απόφαση της ΕΕΕΑΕ για ένταξη κάποιων παιδιών σε Ειδικές Μονάδες, ειδικότερα όταν οι συμπεριφορές συγκεκριμένων παιδιών παρουσιάζουν *«διαταραχή με σημαντική απόκλιση σε όλους τους τομείς ανάπτυξης»* ή σε περιπτώσεις που κάποιο παιδί έχει την τάση να αυτοτραυματίζεται ή χρειάζεται βοήθεια σε θέματα προσωπικής φροντίδας. Εντούτοις, σε κάποιες περιπτώσεις η αιτιολόγηση είναι πιο συνοπτική και ασαφής, με την απλή αναφορά ότι, *«η Κεντρική Επιτροπή αποφάσισε όπως επικυρώσει την απόφαση της ΕΕΕΑΕ, αφού έκρινε ότι στο συγκεκριμένο πλαίσιο θα ικανοποιηθούν καλύτερα οι ανάγκες του παιδιού»*. Όπως έχω προαναφέρει, τοποθετήθηκα ήδη εκτενώς, ως προς τις

διαδικασίες και διοικητικές πρακτικές που διέπουν τις αποφάσεις για το πλαίσιο φοίτησης παιδιών με αναπηρίες, στη σχετική Έκθεση³ που δημοσιοποιήσα το 2017.

Δ. Νομικό Πλαίσιο

Δ.1 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Σύμβαση)⁴

Δ.1.1 Αρχή της Μη Διάκρισης

31. Με βάση την **Αρχή της Μη Διάκρισης**, η οποία ορίζεται στο **Άρθρο 2** της Σύμβασης, τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα που αναφέρονται στη Σύμβαση **«και να τα εξασφαλίζουν σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση»⁵**.

32. Η Αρχή της Μη Διάκρισης **δεν σημαίνει και ίδια μεταχείριση**. Η διασφάλιση, σε όλα τα άτομα, ισότιμων ευκαιριών και δίκαιων προοπτικών πρόσβασης σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας προβλέπει, αφενός, **«ότι τα πρόσωπα που βρίσκονται σε όμοιες καταστάσεις πρέπει να τυγχάνουν όμοιας μεταχείρισης και να μην υφίστανται δυσμενέστερη μεταχείριση λόγω κάποιου ιδιαίτερου «προστατευόμενου» χαρακτηριστικού το οποίο διαθέτουν»⁶**, και αφετέρου, ότι **«...τα πρόσωπα που βρίσκονται σε διαφορετικές καταστάσεις πρέπει να τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης στον βαθμό που αυτό απαιτείται προκειμένου να τους επιτρέπεται η αξιοποίηση συγκεκριμένων πρακτικών σε ισότιμη βάση με άλλα άτομα. Ως εκ τούτου, κατά την εφαρμογή συγκεκριμένων πρακτικών ή τη θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ίδια ακριβώς προστατευόμενα χαρακτηριστικά»⁷**. Σημειώνεται ότι, η αναπηρία είναι ένα από τα ‘προστατευόμενα’ χαρακτηριστικά που αναγνωρίζονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων.⁸ Ως εκ τούτου, διακρίσεις μπορούν να προκύψουν, όχι μόνο λόγω της διαφορετικής μεταχείρισης προσώπων που βρίσκονται σε όμοιες καταστάσεις, **αλλά και λόγω της ίδιας μεταχείρισης προσώπων που βρίσκονται σε διαφορετικές καταστάσεις**.

³ “Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τις διαδικασίες και διοικητικές πρακτικές που διέπουν τη λήψη απόφασης για ένταξη παιδιών με αναπηρίες σε συγκεκριμένο πλαίσιο φοίτησης” (Μάιος 2017).

⁴ Convention on the Rights of the Child, New York, 20 November 1989, <http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/EC4B08A25498EE64C2257463002670A7?OpenDocument> (Η Κύπρος κύρωσε τη Σύμβαση στις 7 Φεβρουαρίου 1991)

⁵ CRC Committee (2003), General Comment No.5: General Measures of Implementation of the Convention of the Rights of the Child, para.12

⁶ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εγχειρίδιο Σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία Κατά των Διακρίσεων. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2010) σελ. 25

⁷ ο.π.π. σελ. 26.

⁸ ο.π.π. σελ. 31.

33. Σύμφωνα με την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών:

*«Η δέσμευση της Μη Διάκρισης, απαιτεί από τα Κράτη να εντοπίζουν, κατά τρόπο ενεργό, τα μεμονωμένα παιδιά και τις ομάδες παιδιών, των οποίων η υλοποίηση των δικαιωμάτων δυνατόν να απαιτεί τη λήψη ειδικών μέτρων [...] Η αντιμετώπιση των διακρίσεων δυνατόν να απαιτεί αλλαγές στη νομοθεσία, στον τρόπο διαχείρισης και κατανομής των πόρων, όπως και τη λήψη εκπαιδευτικών μέτρων για την αλλαγή στάσεων».*⁹

Δ.1.2 Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού

34. Η **Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού** ως διακριτής προσωπικότητας¹⁰ ορίζεται στο **Άρθρο 3 (1)** της Σύμβασης και καθορίζει ότι, σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν παιδί, είτε αυτές λαμβάνονται στη σφαίρα της δημόσιας είτε της ιδιωτικής ζωής, το παιδί έχει δικαίωμα, κατά πρώτο, **να αξιολογείται το συμφέρον του** και, κατά δεύτερο, **η διασφάλιση του συμφέροντος του να έχει πρωταρχική σημασία.**

35. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αξιολογείται στη βάση της συγκεκριμένης κατάστασης στην οποία βρίσκεται, του περιβάλλοντος και των αναγκών του, με τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η σωματική, ψυχολογική, ηθική και πνευματική του ακεραιότητα, καθώς, επίσης, η ανθρωπινή του αξιοπρέπεια.

36. Σε κάθε απόφαση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη **«πρωτίστως το συμφέρον του παιδιού»**, με τρόπο, δηλαδή, που να του προσδίδεται προτεραιότητα έναντι άλλων παραγόντων που πιθανόν να εμπλέκονται σε μια απόφαση/δράση. Η έμφαση που δίνει η Σύμβαση στο συμφέρον του παιδιού στηρίζεται στο ότι, το παιδί βρίσκεται σε μια ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση, λόγω της εξάρτησής του από τους ενήλικες και του γεγονότος ότι οι δεξιότητες και ο βαθμός ωριμότητάς του βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη.

37. Σε κάθε περίπτωση λήψης απόφασης, η οποία επηρεάζει ένα συγκεκριμένο παιδί, αναγνωρισμένη ομάδα παιδιών ή παιδιά γενικά, πρέπει **να αξιολογούνται οι επιπτώσεις (αρνητικές και θετικές) που, ενδεχομένως, να επιφέρει η συγκεκριμένη απόφαση στο παιδί** και να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη αυτή η αξιολόγηση στη λήψη απόφασης. **Η αξιολόγηση και ο καθορισμός του τι, τελικά, είναι προς το συμφέρον ενός παιδιού προϋποθέτει ότι, μέσα στη**

⁹ CRC Committee (2003), General Comment No. 5: General Measures of Implementation of the Convention on the Rights of the Child, para. 12.

¹⁰ Committee on the Rights of the Child (2013): General comment No.14 on the right of the child to have his or her best interest taken as a primary consideration (art.3, para.1).

διαδικασία υπάρχουν εγγυήσεις οι οποίες διασφαλίζουν ότι, πράγματι, έγινε σωστή αξιολόγηση και ότι λήφθηκε η καλύτερη δυνατή απόφαση για το παιδί, **τεκμηριώνοντας με ποιο τρόπο δόθηκε προτεραιότητα στο συμφέρον του παιδιού, έναντι άλλων παραγόντων.**

38. Σημειώνεται ότι, η αναπηρία θεωρείται μια κατάσταση η οποία θέτει ένα παιδί σε ευάλωτη θέση και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν αξιολογείται και καθορίζεται το συμφέρον του σε σχέση με το υπό εξέταση θέμα που το αφορά.

Δ.1.3 Προσανατολισμός της Εκπαίδευσης με βάση τη Σύμβαση

39. Στο **Άρθρο 29** της Σύμβασης, παρατίθενται οι στόχοι στους οποίους τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεώνονται να κατευθύνουν την παρεχόμενη εκπαίδευση στα πλαίσια της επικράτειάς τους. Ως πρώτος στόχος καθορίζεται η επιδίωξη **«της ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού και η πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του»** [Άρθρο 29 (1) α].

40. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού τονίζει, σε σχέση με το **Άρθρο 29** της Σύμβασης, ότι οι στόχοι της εκπαίδευσης πρέπει να προωθούν, να υποστηρίζουν και να προστατεύουν την εγγενή σε κάθε παιδί ανθρώπινη αξιοπρέπεια.¹¹ Το συγκεκριμένο Άρθρο, όχι μόνο αναγνωρίζει μια **ποιοτική διάσταση στο δικαίωμα στην εκπαίδευση**, αλλά και επιμένει ώστε η **εκπαίδευση να είναι παιδοκεντρική, φιλική στα παιδιά και, παράλληλα, να τα ενισχύει**. Η Επιτροπή υπογραμμίζει περαιτέρω ότι το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση, **δεν είναι μόνο θέμα πρόσβασης, αλλά και περιεχομένου**.

41. Παράλληλα, στα πλαίσια του πνεύματος που εισάγει η Σύμβαση και, ειδικότερα, στη βάση του **Άρθρου 23 (3)**, η παρεχόμενη στα παιδιά με μαθησιακές ή άλλες δυσκολίες εκπαίδευση θα πρέπει να δίνεται με τρόπο που αυτή να εξασφαλίζει την πληρέστερη, κατά το δυνατόν, **κοινωνική τους ενσωμάτωση** και τον πλήρη σεβασμό στην εγγενή αξιοπρέπεια κάθε παιδιού. Επιπλέον, αναγνωρίζεται το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρίες να τυγχάνουν **εξειδικευμένης φροντίδας και βοήθειας**, η οποία να είναι **προσαρμοσμένη στην κατάσταση του κάθε παιδιού και στις περιστάσεις αυτών που αναλαμβάνουν τη φροντίδα τους**.

¹¹ CRC Committee (2003), General Comment No.1: The aims of education, para.1.

Δ.2 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (Σύμβαση για ΑμεΑ)¹²

42. Για την κατοχύρωση του δικαιώματος των Ατόμων με Αναπηρίες (ΑμεΑ) στην εκπαίδευση, χωρίς διάκριση και βάσει των ίσων ευκαιριών, **στο Άρθρο 24 της Σύμβασης για ΑμεΑ** τονίζεται ότι, πρέπει να διασφαλίζονται τα εξής:

(α) τα ΑμεΑ δεν αποκλείονται από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα λόγω της αναπηρίας [...]

(β) τα ΑμεΑ μπορούν να έχουν πρόσβαση σε μια ενταξιακή, ποιοτική και δωρεάν πρωτοβάθμια εκπαίδευση και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ίση βάση με τους άλλους, στις κοινότητες στις οποίες ζουν,

(γ) παρέχεται εύλογη προσαρμογή των αναγκών του ατόμου,

(δ) τα ΑμεΑ θα λαμβάνουν την υποστήριξη που απαιτείται, εντός του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος, για να διευκολύνουν την αποτελεσματική τους εκπαίδευση,

(ε) αποτελεσματικά εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης παρέχονται σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη, σύμφωνα με το σκοπό της πλήρους ένταξης».

Δ.3 Εθνική Νομοθεσία και εγκύκλιες οδηγίες του ΥΠΠ

43. Σύμφωνα με τον περί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμο [Ν.113(Ι)/1999, όπως τροποποιήθηκε]¹³, ισχύουν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Παιδί με ειδικές ανάγκες για το οποίο προσδιορίστηκε ειδική αγωγή και εκπαίδευση φοιτά σε τάξη συνηθισμένου σχολείου εφοδιασμένου με τις κατάλληλες υποδομές, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις για τις οποίες, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος Νόμου, κρίνεται διαφορετικά.»
[Άρθρο 3(1)]

«Η φοίτηση παιδιού με ειδικές ανάγκες για το οποίο προσδιορίζεται ειδική αγωγή και εκπαίδευση σε ειδική μονάδα συνηθισμένου σχολείου ή σε σχολείο ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης ή οπουδήποτε αλλού απαγορεύεται, εκτός στην έκταση

¹² http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/dsid/dsid.nsf/dsipd08_gr/dsipd08_gr?OpenDocument

¹³ http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/1999_1_113/full.html

και για όσο χρόνο η εκπαίδευση σ' αυτά αποφασίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος Νόμου.» [Άρθρο 4(1)]

«Η Επαρχιακή Επιτροπή έχει καθήκον επαρκούς αξιολόγησης των αναγκών κάθε παιδιού που κρίνει ότι πιθανόν να έχει ειδικές ανάγκες, το οποίο εντοπίζει η ίδια ή για το οποίο πληροφορείται, οπουδήποτε και αν αυτό φοιτά ή βρίσκεται.» [Άρθρο 8(1)]

«Η αξιολόγηση των αναγκών κάθε παιδιού διενεργείται από την Επαρχιακή Επιτροπή και βασίζεται σε αξιολόγηση του παιδιού από πρωτοβάθμια πολυθεματική ομάδα, που μπορεί να περιλαμβάνει εγγεγραμμένο ψυχολόγο, ειδικό εκπαιδευτικό, ιατρό, λογοπαθολόγο και οποιοδήποτε άλλο ειδικό απαιτεί η περίπτωση.» [Άρθρο 9(1)]

«Μετά την ολοκλήρωση της αξιολόγησης η Επαρχιακή Επιτροπή κοινοποιεί στο γονέα αιτιολογημένη απόφασή της κατά πόσο ενδείκνυται η παροχή προς το παιδί ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης.» [Άρθρο 12(1)]

Στην έκθεση που συντάσσει η Επαρχιακή Επιτροπή:

«(i) Παρέχονται λεπτομέρειες της αξιολόγησης και ιδίως αναφέρονται αναλυτικά και τεκμηριωμένα τα πορίσματα της αξιολόγησης, οι ειδικές ανάγκες του παιδιού και εισηγήσεις αναφορικά με τις ανάγκες του παιδιού και
(ii) προσδιορίζεται η ειδική αγωγή και εκπαίδευση, τα μέσα, οι διευκολύνσεις και οι απαλλαγές που πρέπει να παρασχεθούν στο παιδί.»
[Άρθρο 12(2)(β)(i) και (ii)]

Μετά την επίδοση της έκθεσης της Επαρχιακής Επιτροπής στο γονέα του παιδιού, εντός της προθεσμίας τριάντα ημερών, ο γονέας δικαιούται:

«(α) Να προβεί σε έγγραφες παραστάσεις σε σχέση με σημεία της έκθεσης προς τα οποία διαφωνεί
(β) να πληροφορήσει την Επαρχιακή Επιτροπή ότι προτίθεται να προβεί, με δικές του δαπάνες, σε υπαλλακτικές διευθετήσεις για παροχή στο παιδί της προσδιορισθείσας ειδικής αγωγής [...]
(γ) να προτείνει τη διακοπή της περαιτέρω εκπαίδευσης του παιδιού, παρέχοντας και τους λόγους γι' αυτό, σε περίπτωση που το παιδί φοιτά σε συνηθισμένο σχολείο και που έχει συμπληρώσει τις βαθμίδες υποχρεωτικής εκπαίδευσης»
[Άρθρο 14(2)(α),(β) και (γ)]

Ο γονέας δικαιούται να υποβάλει γραπτή ένσταση προς την Κεντρική Επιτροπή κατά της σχετικής απόφασης της Επαρχιακής Επιτροπής. Η Κεντρική Επιτροπή εξετάζει τα στοιχεία και «με αιτιολογημένη απόφασή της μπορεί να επικυρώσει, να τροποποιήσει ή να αντικαταστήσει την απόφαση της Επαρχιακής Επιτροπής».

[Άρθρο 16(1) και (2)]

44. Επισημαίνεται ότι, ο υπό αναφορά Νόμος δεν καθορίζει ποια μέτρα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης θα μπορούσαν να αποφασιστούν από τις διάφορες Επιτροπές του ΥΠΠ. Αντίθετα, ο υπό αναφορά Νόμος ορίζει την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση με πολύ ευρύ τρόπο, ώστε να περιλαμβάνει:

«την παροχή της αναγκαίας βοήθειας στο παιδί με ειδικές ανάγκες για τη συνολική ανάπτυξή του σε όλους τους τομείς, ιδιαίτερα στον ψυχολογικό, στον κοινωνικό, στον εκπαιδευτικό, συμπεριλαμβανομένων όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης (προδημοτικής, δημοτικής, μέσης, ανώτερης και ανώτατης), και στην προεπαγγελματική και επαγγελματική κατάρτιση στα σχολεία, όπου αυτό είναι δυνατό, και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων τη διδασκαλία καθημερινών δεξιοτήτων αυτομέριμνας, ατομικής υγιεινής, διακίνησης, γλωσσικής ανάπτυξης και επικοινωνίας, τη συναισθηματική καλλιέργεια και γενικά την εξασφάλιση όλων των μέσων, εφοδίων και του ανθρώπινου δυναμικού, με σκοπό τη σχολική και κοινωνική ένταξή του και ανεξάρτητη ζωή».

[Άρθρο 2(1)]

45. Επομένως, ούτε ο Νόμος, ούτε οι δυνάμει αυτού εκδιδόμενοι Κανονισμοί περιλαμβάνουν διατάξεις που να καθορίζουν την ανάθεση σχολικών βοηθών/συνοδών ως ένα μέτρο Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και, ως εκ τούτου, το όλο θέμα δεν ρυθμίζεται νομοθετικά. Εντούτοις, το ΥΠΠ εξέδωσε σχετικές οδηγίες προς τους Προέδρους των Σχολικών Εφορειών και τους Προέδρους των Συνδέσμων Γονέων Ειδικών Σχολείων, με σχετική εγκύκλιο, ημερομηνίας 19/1/2009, με θέμα «Καθεστώς Εργοδότησης σχολικών βοηθών/συνοδών παιδιών με ειδικές ανάγκες», καθορίζοντας τις Σχολικές Εφορείες ως αρμόδιες για την πρόσληψη σχολικών βοηθών/συνοδών μέσα από τη διαδικασία που αναφέρεται στην εγκύκλιο, η οποία και πάλι δεν έχει θεσμοθετηθεί με οποιονδήποτε τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, ο περί Σχολικών Εφορειών Νόμος του 1997 [Ν. 108(Ι)/1997], όπως έχει τροποποιηθεί στη συνέχεια, δεν περιλαμβάνει οτιδήποτε σε σχέση με αυτήν την αρμοδιότητα που ανατέθηκε στις Σχολικές Εφορείες, ενώ το άρθρο 8 του εν λόγω Νόμου καθορίζει ότι:

«κάθε σχολική εφορεία αναλαμβάνει την οικονομική διαχείριση των σχολείων του δήμου ή της κοινότητας ή του συμπλέγματος, που βρίσκονται στα όριά της, εποπτεύει προσωπικό που διορίζει ή που της παραχωρείται από την Κυβέρνηση, συνεργάζεται με τις διευθύνσεις των σχολείων και τη Συμβουλευτική Επιτροπή Σχολείου, για την καλύτερη λειτουργία τους και ασκεί οποιαδήποτε άλλη εξουσία και οποιοδήποτε άλλο καθήκον ανατίθεται σ' αυτήν, δυνάμει των διατάξεων του

παρόντος Νόμου ή οποιουδήποτε άλλου νόμου ή των Κανονισμών που εκδίδονται δυνάμει του παρόντος Νόμου».

[Άρθρο 8(1)]

46. Ο Νόμος προβλέπει πιο συγκεκριμένες αρμοδιότητες, όπως είναι η ετοιμασία του προϋπολογισμού του κάθε σχολείου, ο διορισμός και η απόλυση προσωπικού, η ανέγερση ή συντήρηση του οικείου σχολείου, η διαχείριση και συντήρηση του εξοπλισμού κάθε σχολείου που βρίσκεται υπό την αρμοδιότητά της κ.λπ. [Άρθρο 8(2)] Εντούτοις, αυτές οι αρμοδιότητες δεν συνδέονται με το εκπαιδευτικό κομμάτι, το οποίο παραμένει αρμοδιότητα του ΥΠΠ.

47. Σύμφωνα με τον ίδιο πιο πάνω αναφερόμενο Νόμο, ως προσωπικό των Σχολικών Εφορειών σημαίνει:

«καθαρίστριες, φροντιστές, αχθοφόρους/κλητήρες, εργάτες, τεχνίτες, επιστάτες και άλλους που εργοδοτούνται από τις Σχολικές Εφορείες για την εκτέλεση χειρωνακτικής κυρίως εργασίας και πληρώνονται σε ωριαία βάση ή βάσει μισθοδοτικών κλιμάκων που αναφέρονται στις εκάστοτε συλλογικές συμβάσεις εργασίας που συνομολογούνται μεταξύ των Σχολικών Εφορειών ή/και του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού και των Συντεχνιών, που αναγνωρίζονται από την Κυβέρνηση για σκοπούς συλλογικών διαπραγματεύσεων». [Άρθρο 2]

48. Η πιο πάνω αναφερόμενη εγκύκλιος του ΥΠΠ εξακολουθεί να είναι σε ισχύ από το 2009, χωρίς οποιεσδήποτε διαφοροποιήσεις, αφού κατά καιρούς γίνονται αναφορές στο περιεχόμενό της από το ΥΠΠ, ενώ, οι όροι και οι συνθήκες εργοδότησης σχολικών βοηθών/συνοδών, όπως διατυπώνονται στο σχετικό παράρτημα, επιβεβαιώνονται και από την απάντηση της ΓΔ ΥΠΠ προς εμένα, ημερομηνίας 21/11/2017, όπως παρουσιάστηκε αναλυτικά στην παράγραφο 29 πιο πάνω.

49. Περαιτέρω, με εγκύκλιο του ΥΠΠ, ημερομηνίας 11/5/2015, προς τους Προέδρους και Μέλη των Σχολικών Εφορειών, δόθηκαν οδηγίες σε σχέση με τη διαδικασία αξιολόγησης του έργου των σχολικών βοηθών από την Επιτροπή στην οποία είχε ανατεθεί η διαδικασία πρόσληψης του κάθε ατόμου. Για τη διεκπεραίωση της αξιολόγησης, η Διεύθυνση του συγκεκριμένου σχολείου όπου εργοδοτείται συνοδός, αποστέλλει συμπληρωμένο σχετικό έντυπο/ερωτηματολόγιο που αφορά την επαγγελματική συμπεριφορά και τις διαπροσωπικές σχέσεις του/της συνοδού με παιδιά και εκπαιδευτικούς.

Ε. Διαπιστώσεις Επιτρόπου

50. Αξιολογώντας, καταρχήν, το σύστημα που ισχύει σε σχέση με την ανάθεση συνοδών σε παιδιά με αναπηρίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες από απόψεως ασφάλειας δικαίου, διαφάνειας και αποτελεσματικότητας στη διαχείριση του, διαπιστώνω ότι η πλήρης απουσία νομοθετικής ρύθμισης του ειδικού αυτού θέματος, παράλληλα με τη διαρχία που παρατηρείται, ως προς την αρμόδια Αρχή σε σχέση με σχολικούς βοηθούς/συνοδούς, όχι μόνο δεν υποβοηθούν την επίτευξη του τελικού στόχου, που είναι η παροχή στήριξης στα παιδιά αυτά, ούτως ώστε, να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης στο εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά δημιουργούν περαιτέρω πρακτικά και άλλα προβλήματα, όπως αυτά έχουν αναφερθεί πιο πάνω. Κάθε απόφαση για ανάθεση συνοδού λαμβάνεται από την ΕΕΕΑΕ, χωρίς να γίνεται αναφορά στα προσόντα που θα πρέπει να έχει ο συνοδός για την εξυπηρέτηση των αναγκών του συγκεκριμένου παιδιού, ενώ στη συνέχεια η υλοποίηση της απόφασης αναλαμβάνεται από τη Σχολική Εφορεία, στη βάση των γενικών και ασαφών διαδικασιών και καθηκόντων όπως περιγράφονται πιο πάνω.
51. Αυτό από μόνο του φαίνεται να δημιουργεί ένα ευρύτερο κλίμα δυσπιστίας ή/και καχυποψίας, το οποίο, σε πολλές περιπτώσεις, διαποτίζει τις αλληλεπιδράσεις των εμπλεκόμενων μερών (π.χ. γονέων, συνοδών, ΥΠΠ, Σχολικής Εφορείας κ.ά.). Αυτό το κλίμα φαίνεται να ενισχύεται από στοιχεία που συνδέονται με την τάση αμφισβήτησης του συστήματος, την αμφιβολία ως προς τα κίνητρα και την προθυμία των αρμόδιων Αρχών (ΥΠΠ και Σχολικών Εφορειών) στο να λαμβάνουν τις κατάλληλες αποφάσεις και να τις υλοποιούν έγκαιρα και αποτελεσματικά, τις γενικότερες ανησυχίες της κοινωνίας των πολιτών ως προς τα θέματα ασφάλειας εντός των σχολικών μονάδων, την αγανάκτηση των γονέων σε περιπτώσεις που διάφορα συμπτώματα στο παιδί τους ερμηνεύονται ως παλινδρόμηση ή δυσπροσαρμογή ή αποτέλεσμα παραμέλησης/ αδιαφορίας/ ελλιπούς φύλαξης, αλλά και η υπέρμετρη φιλοδοξία μερίδας γονέων, οι οποίοι με αντοχές που έχουν σχεδόν εξαντληθεί, εναποθέτουν όλες τις ελπίδες τους σε έναν θεσμό που αποδεδειγμένα αδυνατεί να ανταποκριθεί επαρκώς στις συνολικές ανάγκες των παιδιών τους στην εκπαίδευση, ούτε δημιουργεί επαρκείς συνθήκες πλήρους ενσωμάτωσης των παιδιών αυτών στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα.
52. Οι διαδικασίες που ακολουθούν οι αρμόδιες Αρχές φαίνεται να είναι ιδιαίτερα χρονοβόρες, είτε λόγω υποστελέχωσης ή δυσκολίας στην υλοποίηση έγκαιρου προγραμματισμού, είτε λόγω αδυναμίας στη διαχείριση των κονδυλίων με τρόπο που να εξασφαλίζονται ικανοποιητικά αποθέματα για έκτακτα περιστατικά, νέες παραπομπές και συνεχείς ανάγκες που εντοπίζονται στην πορεία της σχολικής

χρονιάς. Υπάρχουν ενδείξεις ότι, σε πολλές περιπτώσεις παιδιών οι αρμόδιες Επιτροπές του ΥΠΠ ενδεχομένως να αναβάλλουν σκόπιμα τη λήψη τελικής απόφασης, αναμένοντας να έχουν «συνολική εικόνα των αναγκών» περί το τέλος κάθε καλοκαιριού, ούτως ώστε να κατανέμουν «ορθολογιστικά» τους διαθέσιμους πόρους, ανάλογα με τις «αξιολογημένες συνολικές ανάγκες». Οι γενικής φύσεως αναφορές στις αποφάσεις των Επιτροπών φαίνεται να εξυπηρετούν τον σκοπό της γενικευμένης και απροσδιόριστης εφαρμογής, ώστε να επιδέχονται τροποποιήσεις και αναπροσαρμογές σύμφωνα με τις απρόβλεπτες μελλοντικές ανάγκες και, ενδεχομένως, σύμφωνα με ένα ευρύτερο πρόσταγμα ανακατανομής των πόρων, αλλά, σίγουρα, όχι με πρώτιστο κριτήριο τις εξειδικευμένες ανάγκες κάθε παιδιού και στη βάση πρωταρχικά του συμφέροντός του.

53. Ακόμη και σε περιπτώσεις που οι παραπομπές έγιναν έγκαιρα και οι γονείς υπέβαλαν ενστάσεις μέσα σε λογικά χρονικά πλαίσια, η τελική απόφαση των Επιτροπών, στις πλείστες περιπτώσεις, εκκρεμούσε μέχρι την τελευταία στιγμή. Σημειώνεται ότι, η «τελευταία στιγμή» χρονικά τοποθετείται μετά την έναρξη της σχολικής χρονιάς, αφού κατά το 2017 (για το οποίο στάληκαν στοιχεία από τη ΓΔ ΥΠΠ, με την επιστολή της, ημερομηνίας 21/11/2017) η δεύτερη και η τρίτη συνεδρία της Κεντρικής Επιτροπής για επανεξέταση ενστάσεων πραγματοποιήθηκαν στις 5/9/2017 και στις 9/10/2017 αντίστοιχα, άρα μετά την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Παρόλα αυτά, στην επιστολή της ΓΔ, αναφέρεται, επίσης, πως, η καθυστέρηση που παρατηρείται οφείλεται και στο γεγονός ότι, πολλοί γονείς /κηδεμόνες *«εγγράφουν τα παιδιά τους στα σχολεία, χωρίς να παρέχουν σωστή και έγκαιρη ενημέρωση για τις εξειδικευμένες ανάγκες που αυτά αντιμετωπίζουν [...] Τα σχολεία εντοπίζουν στην πορεία τις ανάγκες αυτές και ακολούθως τις παραπέμπουν στην Επαρχιακή Επιτροπή για αξιολόγηση, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση στην όλη διαδικασία.»* Επομένως, έμμεσα αποδίδεται η ευθύνη στους γονείς να κατέχουν έγκυρη πληροφόρηση, να είναι σε θέση να την ερμηνεύσουν σωστά και να την διαβιβάσουν «σωστά και έγκαιρα» στο ΥΠΠ, παραβλέποντας το γεγονός ότι οι γονείς διέρχονται αποδυναμωμένοι μέσα από μια οδυνηρή διαδικασία αποδοχής της κατάστασης, κατά την οποία εισπράττουν ελάχιστη μέχρι μηδαμινή στήριξη.

54. Έχω αναφερθεί σε περιπτώσεις που οι γονείς θεωρούν οξύμωρη την παραχώρηση του δικαιώματος υποβολής ένστασης, είτε γιατί πιστεύουν ότι η απόφαση είναι αμετάκλητη (και άρα δεν έχει ουσιαστικό νόημα η διαδικασία ένστασης), είτε επειδή θεωρούν ότι η διατύπωση της απόφασης είναι τέτοια, που δεν επιδέχεται ένσταση. Για παράδειγμα, όταν γίνονται αόριστες αναφορές, χωρίς αποσαφηνισμένες ενέργειες, και όταν η περιγραφή είναι της γενικής μορφής «θα ληφθούν κατάλληλα μέτρα», τότε οι γονείς βρίσκονται σε δίλημμα κατά πόσο να προβούν σε ένσταση, διότι, αφενός μεν συμφωνούν με τη «λήψη κατάλληλων μέτρων», αφετέρου δε, απουσιάζει η στοιχειώδης πληροφόρηση

που να καταδεικνύει, όχι μόνο το είδος αυτών των μέτρων, αλλά και τις ασφαλιστικές δικλίδες που να εγγυώνται την αποτελεσματική εφαρμογή τους. Παρομοίως, όταν η απόφαση αναφέρεται σε «υπηρεσίες βοηθητικού προσωπικού», οι γονείς αφενός μεν συμφωνούν στο γενικό πλαίσιο, χωρίς όμως να έχουν οποιοσδήποτε ενδείξεις ως προς τον τρόπο εφαρμογής αυτής της απόφασης (π.χ. τι είδους υπηρεσίες/ από ποιον/ για πόσο χρόνο/ ποιες εναλλακτικές θα υπάρχουν όταν δεν υπάρχει επίβλεψη συνοδού κ.λπ.) Περαιτέρω, οι ετεροχρονισμένες επιστολές της ΕΕΕΑΕ που λήφθηκαν από γονείς, ιδιαίτερα κατά το 2017, δημιούργησαν καχυποψίες σε κάποιους ως προς την έγκαιρη αξιολόγηση των αναγκών του παιδιού τους και κατά πόσο έγινε σκόπιμη προσπάθεια εξαπάτησής τους σε σχέση με την προθεσμία υποβολής ένστασης. Ακόμη και αν η αρμόδια Αρχή δεν είχε οποιαδήποτε πρόθεση να παραπλανήσει τους γονείς, εντούτοις, όλες οι ενδείξεις αναβλητικότητας, που καταλήγουν στη μεγάλη καθυστέρηση λήψης απόφασης, αναπόφευκτα οδηγούν σε αναστάτωση και δηλητηριάζουν την εμπιστοσύνη ανάμεσα σε όλες τις πλευρές.

55. Εξαιτίας της καθυστέρησης που παρατηρείται στην ολοκλήρωση της διαδικασίας επανεξέτασης ενστάσεων, κάθε χρόνο, περί τις αρχές Σεπτεμβρίου, επικρατεί ένα νεφελώδες τοπίο, ως προς την ετοιμότητα των σχολικών μονάδων να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις εξειδικευμένες ανάγκες υποστήριξης συγκεκριμένων μαθητών. Αυτή η κατάσταση οδηγεί στις, πλέον καθιερωμένες, αντιδράσεις οργανωμένων γονέων, οι οποίοι πραγματοποιούν, σε ετήσια βάση, διάφορες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας, με κάθε δυνατό μέσο, όπως π.χ. συγκεντρώσεις, μαζική συμμετοχή σε συνεδρίες της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας, συγγραφή άρθρων σε εφημερίδες, εμφανίσεις σε τηλεοπτικά κανάλια, αναρτήσεις σε σελίδες κοινωνικής δικτύωσης κ.ά. Η κατάσταση αυτή επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο και διαρκεί για πολλές μέρες, μέχρι να καταλαγιάσουν οι αντιδράσεις των πολιτών. Οι γονείς, συνήθως, διακατέχονται από αισθήματα αγανάκτησης, ανασφάλειας και δυσπιστίας, ενώ, παράλληλα, γνωστοποιούν με όλους τους δυνατούς τρόπους την απόφαση τους να μην στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο, θεωρώντας ότι με αυτόν τον τρόπο «νομιμοποιούν» την παρανομία, αφού στο μυαλό τους αποκλειστικός υπαίτιος για αυτήν τη δυσλειτουργία είναι το ΥΠΠ. Αυτή η κατάσταση συντηρείται μέχρι να τους δοθούν διαβεβαιώσεις που να συγκλίνουν προς την κατεύθυνση της διασφάλισης του συμφέροντος του παιδιού τους, πάντοτε κατά τη δική τους κρίση, εφόσον η αρμόδια Αρχή, κατ' επανάληψιν, δεν έχει επιδείξει οποιανδήποτε πρόθεση να παρέχει ουσιαστική τεκμηρίωση για την αξιοπιστία των αποφάσεων της. Θεωρώ, όμως, ότι, αυτή η προσέγγιση των γονέων να εφαρμόζουν, ως μοχλό πίεσης, την αποχή του παιδιού τους από την εκπαίδευση, μέχρι οι αρμόδιοι να «υποκύψουν» στη δική τους θέληση, δημιουργεί σύγχυση ακόμη και στα ίδια τα παιδιά, τα οποία, αναπόφευκτα, προσεγγίζουν την παρεχόμενη εκπαίδευση με προκατάληψη και αμφισβήτηση, πέραν του

γεγονότος ότι, επιστρέφοντας στο σχολείο, καλούνται να αντιμετωπίσουν σοβαρά ζητήματα ενσωμάτωσης και προσαρμογής.

56. Σε σχετική Έκθεση¹⁴ που δημοσιοποίησα το 2017 επεσήμανα το γεγονός ότι, οι αποφάσεις των Επαρχιακών Επιτροπών εμφανίζονται να είναι **συνοπτικές και πανομοιότυπες** στη γραπτή αναφορά που αποστέλλεται στους γονείς, πράγμα που οδηγεί τους γονείς στο να «νιώθουν ότι οι αρμόδιες Επιτροπές τους αντιμετωπίζουν με μυστικοπάθεια κι επιφυλακτικότητα, προσπαθώντας να αποκρύψουν πληροφορίες που αφορούν το παιδί τους, ή οδηγούνται στο συμπέρασμα ότι οι αποφάσεις των ειδικών είναι επιφανειακές, χωρίς επιστημονική βάση, ενδεχομένως, κατευθυνόμενες από μια γενικότερη πολιτική εφαρμογής μέτρων λιτότητας στην εκπαίδευση, επιλέγοντας την πιο εύκολη και οικονομική λύση για το παιδί τους, η οποία όμως δεν είναι κατ' ανάγκην η καταλληλότερη. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, οι γονείς καταλήγουν να νιώθουν αγανάκτηση, συχνά δημιουργείται ρήγμα στις σχέσεις τους με τους θύνοντες του ΥΠΠ και προσφεύγουν συνεχώς σε καταγγελίες, σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια να δικαιωθούν.» (σ.20)

57. Η νοοτροπία της διεκδίκησης αποκλειστικής συνοδού αποτελεί έναν διαχρονικό προβληματισμό. Το γεγονός ότι μια μεγάλη μερίδα κυρίως ιδιωτών γιατρών ή/και ιδιωτών ψυχολόγων υποδεικνύουν την ανάγκη για ανάθεση «ατομικής συνοδού», ενώ την ίδια στιγμή το ΥΠΠ διακηρύττει ότι «η ανάθεση αποκλειστικής συνοδού δεν προβλέπεται διά νόμου», δυσχεραίνει την ομαλή εφαρμογή της απόφασης, αφού η επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται δεν πείθει τους γονείς. Όπως ανέφερα πιο πάνω, ο Νόμος δεν καθορίζει καθόλου τα μέτρα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης που δυνητικά μπορούν να ληφθούν και να εφαρμοστούν σε σχέση με τα παιδιά, αφού καθορίζει ένα γενικό πλαίσιο, το οποίο να παρέχει τη δυνατότητα λήψης εκείνων των μέτρων που διασφαλίζουν τις ανάγκες του κάθε συγκεκριμένου παιδιού. Κατά συνέπεια, ο Νόμος ή/και οι Κανονισμοί δεν προβλέπουν τη δυνατότητα όχι μόνο ανάθεσης αποκλειστικής συνοδού, αλλά και συνοδού γενικά. Οι γονείς θεωρούν ότι οι υποδείξεις των ειδικών θα έπρεπε να είναι δεσμευτικές για τις Επιτροπές, ενώ οποιαδήποτε παρέκκλιση από τις υποδείξεις ερμηνεύεται ως αδικαιολόγητη υποχώρηση. Επομένως, επανέρχεται το ζήτημα της ικανοποιητικής τεκμηρίωσης των αποφάσεων, το οποίο έχω υποδείξει επανειλημμένα και, επομένως, είναι εξόχως σημαντικό στις αποφάσεις της ΕΕΕΑΕ να καθορίζονται με λεπτομέρεια και πολύ συγκεκριμένα τα μέτρα για το συγκεκριμένο παιδί.

¹⁴ “Έκθεση της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τις διαδικασίες και διοικητικές πρακτικές που διέπουν τη λήψη απόφασης για ένταξη παιδιών με αναπηρίες σε συγκεκριμένο πλαίσιο φοίτησης” (Μάιος 2017).

58. Επιπλέον, σε σχέση με αποφάσεις για «διαμοιρασμό» των καθηκόντων σχολικής συνοδού ανάμεσα σε παιδιά διαφορετικών τάξεων ή διαφορετικών σχολείων, σε τέτοιες περιπτώσεις προκύπτουν διάφορα ζητήματα που εγείρουν προβληματισμούς. Τέτοια είναι, για παράδειγμα, η δυνατότητα ικανοποιητικής διεκπεραίωσης των καθηκόντων της συνοδού, δεδομένης της (έστω και μικρής) γεωγραφικής απόστασης και της καθημερινής διακίνησης ανάμεσα σε διαφορετικά σχολεία ή σε διαφορετικές τάξεις, η συχνή αμφιβολία των γονέων κατά πόσο τηρείται ο όρος της καθημερινής «συνεχούς επίβλεψης» του παιδιού τους, καθώς επίσης ζητήματα ως προς τη φιλοσοφία ή/και τον εξειδικευμένο ρόλο που έχει μια συνοδός που εργοδοτείται σε Ειδική Μονάδα, σε αντίθεση με τα καθήκοντα εντός της συνηθισμένης τάξης.
59. Όσον αφορά τα ευρύτερα πλαίσια, όπου η παρουσία συνοδού θεωρείται επιβεβλημένη για τη συμμετοχή ενός παιδιού, π.χ. προαιρετικές απογευματινές δραστηριότητες, διήμερες εκδρομές, κατασκηνώσεις, εξωσχολικές δράσεις κ.ά, έχουν παρατηρηθεί φαινόμενα αποκλεισμού συγκεκριμένων παιδιών, λόγω του ότι, δεν προνοείται η έγκαιρη εφαρμογή οποιασδήποτε θεσμοθετημένης διαδικασίας για τη συμμετοχή τους σε πλαίσιο μη-διάκρισης. Παρόλο που σε αρκετές περιπτώσεις εκδηλώνεται ενδιαφέρον από την αρμόδια οργανωτική Αρχή για διευκόλυνση ή εξυπηρέτηση κάθε παιδιού, εντούτοις, οι ενέργειες είτε γίνονται αποσπασματικά, είτε καθυστερεί υπερβολικά η υλοποίησή τους, σε βαθμό που τελικά παρεμποδίζεται η απρόσκοπτη συμμετοχή όλων των παιδιών.
60. Το θέμα της διαδικασίας πρόσληψης συνοδών από τις Σχολικές Εφορείες με απασχόλησε σε αρκετές περιπτώσεις που μου υποβλήθηκαν σχετικά παράπονα τα τελευταία χρόνια. Έχω διαπιστώσει ότι δεν υπάρχει σαφήνεια ως προς τους όρους εντολής των Επιτροπών Πρόσληψης και τα κριτήρια επιλογής συνοδών. Οι γονείς συχνά θέτουν υπό αμφισβήτηση τα κριτήρια στη βάση των οποίων λαμβάνονται οι αποφάσεις των Επιτροπών Πρόσληψης, θεωρώντας ότι, η επιλογή ατόμων εξυπηρετεί άλλα συμφέροντα και όχι πάντα τις ανάγκες του συγκεκριμένου παιδιού για το οποίο εργοδοτείται συνοδός.
61. Με τους υφιστάμενους όρους εντολής δεν απαιτείται οποιαδήποτε επιστημονική εξειδίκευση για την εκτέλεση των καθηκόντων συνοδού. Η διατύπωση των όρων είναι πολύ γενική και οι περιγραφές που χρησιμοποιούνται επιδέχονται μεγάλο βαθμό υποκειμενικότητας (π.χ. πρόθυμη, υπάκουη, ευέλικτη κ.ά.) Παρόλο ότι επίσημα δεν αναμένεται από τους συνοδούς να ασκούν οποιασδήποτε μορφής εκπαιδευτικό έργο, εντούτοις, από την πληροφόρηση που μου δόθηκε, σε διάφορες περιπτώσεις έχουν ανατεθεί τέτοια καθήκοντα σε συνοδούς. Εξάλλου, στη διατύπωση των όρων και συνθηκών εργοδότησης συνοδών περιλαμβάνεται σχετική ρήτρα, η οποία προνοεί ανάμεσα στα καθήκοντα του/της συνοδού: *«Να εκτελεί οποιαδήποτε άλλη, συναφή με τα καθήκοντα του/της, εργασία θεωρηθεί*

απαραίτητη και της ανατεθεί από το/τη διευθυντή/ντρια ή τον/την εκπαιδευτικό της τάξης για την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, της ειδικής μονάδας/ ειδικής τάξης/ κανονικής τάξης και την εξυπηρέτηση των παιδιών μέσα στο σχολικό ωράριο, με τη σύμφωνο γνώμη του εργοδότη». Αυτή, όμως, η ρήτρα εμπεριέχει ασάφειες και σε αρκετές περιπτώσεις ερμηνεύεται στη γενικευμένη μορφή «ό,τι άλλο της ανατεθεί», σε συνάφεια με τα δρώμενα εντός της τάξης ή εντός της σχολικής μονάδας. Αυτή η γενίκευση επιτρέπει, ανάλογα με την περίπτωση, από μικρό μέχρι σημαντικό βαθμό εμπλοκής του/της συνοδού στη διδακτική πράξη και σε κάποιες περιπτώσεις φαίνεται να δημιουργήσει υπέρμετρες προσδοκίες σε γονείς και μαθητές, ως προς τον γενικά αποδεκτό διευρυμένο (και ίσως παρεξηγημένο) ρόλο της συνοδού. Παράλληλα, η κατάσταση αυτή σε άλλους γονείς και μαθητές δημιούργησε αισθήματα ματαίωσης, αφού στη δική τους περίπτωση, ενδεχομένως, να μην εισέπραξαν ανάλογου βαθμού εκπαιδευτική βοήθεια/υποστήριξη, στο βαθμό που αντιλήφθηκαν ότι συνέβηκε σε άλλες περιπτώσεις από συνοδούς παιδιών. Από μαρτυρίες ανθρώπων που εμπλέκονται στο μαθησιακό κομμάτι, γίνονται συχνές αναφορές για συνοδούς που ανοίγουν τετράδια, επιβλέπουν τον γραφικό χαρακτήρα του παιδιού, κάνουν παρατηρήσεις, υποδεικνύουν λάθη/διορθώσεις, ενθαρρύνουν τη συμμετοχή στο μάθημα και σε αρκετές περιπτώσεις νιώθουν ότι, έχουν μέρος της ευθύνης για την επιτυχία ή/και επίδοση του παιδιού. Όταν υπάρχουν άνθρωποι πρόθυμοι ή/και με ανάλογα (προαιρετικά) προσόντα που τους καθιστούν ικανούς να διεκπεραιώνουν τέτοιας φύσεως καθήκοντα, σαφώς οι γονείς τους προτιμούν κατά τη διαδικασία της συνέντευξης, θεωρώντας ότι είναι πιο κατάλληλοι για την εξυπηρέτηση των συνολικών αναγκών του παιδιού τους. Η αντίληψη όμως αυτή, ενδεχομένως, να μην βρίσκει σύμφωνες τις Σχολικές Εφορείες, οι οποίες, γνωρίζουν μεν ότι, με πλειοψηφία μπορούν να προσλάβουν οποιονδήποτε χωρίς να παρανομούν, αντιλαμβάνονται δε ότι, ο λιγότερο προσοντούχος έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να παραμείνει στη θέση, χωρίς να αναζητά εναλλακτική εργοδότηση με πιο ελκυστικούς όρους. Άρα, σε πολλούς επικρατεί η αντίληψη ότι, η βιωσιμότητα του θεσμού της συνοδού επιτυγχάνεται καλύτερα με ανειδίκευτα άτομα, με λίγα προσόντα και χαμηλές απαιτήσεις, κατά προτίμηση χωρίς θεσμοθετημένα σχέδια υπηρεσίας, ώστε να παραμένουν χαμηλοί οι μισθοί και να τερματίζεται ευκολότερα η εργοδότηση.

62. Επιπλέον, επισημαίνω ότι, σε περιπτώσεις που οι γονείς αντιτίθενται έντονα στην πρόσληψη συγκεκριμένης συνοδού, συνήθως δημιουργούνται προστριβές κι αντιπαραθέσεις ανάμεσα σε όλα τα μέρη (γονείς/ συνοδός/ Σχολική Εφορεία/ ΥΠΠ κ.ά.). Το γεγονός αυτό, συνήθως, επιδρά αρνητικά στην ψυχολογία του παιδιού. Οι σχέσεις αντιπαλότητας που δημιουργούνται έχουν, ως αποτέλεσμα, το παιδί να βιώνει ψυχολογική βία. Παρόλο που το ΥΠΠ θεωρεί ότι, «η επιθυμία και η άποψη του παιδιού εκφράζεται μέσα από τη συμμετοχή των γονιών/κηδεμόνων του, του Συνδεδειγμένου Λειτουργού και του Διευθυντή του

σχολείου στη διαδικασία της πρόσληψης του σχολικού βοηθού/συνοδού», εντούτοις, πολλοί γονείς ισχυρίζονται ότι, οι λειτουργοί του ΥΠΠ δεν εκπροσωπούν κατ' ανάγκην την άποψη του παιδιού τους, αλλά, ότι, σε αρκετές περιπτώσεις «εξαναγκάζονται» ή/και «χειραγωγούνται» στο να προτείνουν τις λύσεις που θέλει να επιβάλει το ΥΠΠ.

63. Περαιτέρω, ανησυχία προκαλεί και η σχέση εξάρτησης που φαίνεται να αναπτύσσουν κάποια παιδιά με τις/τους συνοδούς τους, σε βαθμό που, ενδεχομένως, να παρεμποδίζεται η «αυτονομία και ανεξαρτητοποίηση του ίδιου του παιδιού», όπως αναφέρει και η ΓΔ στην επιστολή της. Ειδικότερα, στη Μέση Εκπαίδευση υπήρξαν περιπτώσεις παιδιών που οι γονείς τους θεωρούσαν επιβεβλημένη την παρουσία σχολικού βοηθού, κυρίως, λόγω κάποιου κινητικού προβλήματος του παιδιού, ενώ τα ίδια τα παιδιά αντέδρασαν αρνητικά και απέρριψαν τη συνοδεία ενήλικα στο χώρο του σχολείου, θεωρώντας ότι αυτό το μέτρο δημιουργούσε καταστάσεις περιθωριοποίησης και στιγματισμού. Αυτή η αντίληψη επιβεβαιώθηκε και από ενήλικες εκπροσώπους οργανώσεων αναπήρων, οι οποίοι σε διάφορες πολυθεματικές συναντήσεις εξέφρασαν αμφιβολίες κατά πόσο ενδείκνυται η καθολική εφαρμογή της πρόνοιας για παρουσία συνοδού στην τάξη.
64. Σε περιπτώσεις καταγγελιών γονέων για παρατυπίες στις διαδικασίες που ακολούθησαν συγκεκριμένες Επιτροπές Πρόσληψης σχολικών βοηθών/συνοδών, φαίνεται ότι, έγιναν υποδείξεις από το ΥΠΠ προς τις οικείες Σχολικές Εφορείες για συμμόρφωση με τις εγκύκλιες οδηγίες του ΥΠΠ. Εντούτοις, υπήρξαν περιπτώσεις που οι γονείς ανέφεραν ότι, παρά τις υποδείξεις, δεν έγιναν τελικά οποιοσδήποτε διορθωτικές ενέργειες εκ μέρους της Σχολικής Εφορείας. Δεδομένου ότι, το όλο θέμα δεν ρυθμίζεται από νόμο ή/και κανονισμούς, είναι αμφίβολο κατά πόσο οι Σχολικές Εφορείες δεσμεύονται να συμμορφώνονται με τις υποδείξεις της ΓΔ του ΥΠΠ στη βάση μιας εγκυκλίου, ενώ η διαδικασία πρόσληψης συνοδών από τις Σχολικές Εφορείες δεν γίνεται βάσει του Νόμου που τις διέπει, αφού ακολουθείται μια άλλη διαδικασία στη βάση της εγκυκλίου του ΥΠΠ. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση παρατυπίας στη διαδικασία πρόσληψης εκ μέρους των Σχολικών Εφορειών, δεν υπάρχουν κυρώσεις, ούτε επιβάλλονται ποινές. Επιπλέον, σημειώνεται ότι, κάθε Σχολική Εφορεία λειτουργεί αυτόνομα, χωρίς να υπόκειται ιεραρχικά στην εποπτεία οποιασδήποτε άλλης αρμόδιας αρχής. Η Παγκύπρια Συντονιστική Επιτροπή Σχολικών Εφορειών δεν συνιστά θεσμοθετημένο όργανο και φαίνεται να έχει περισσότερο συντονιστικό ρόλο, αλλά όχι εποπτικό ρόλο, οπότε αν είναι αδιευκρίνιστο αν υπάρχει ξεκάθαρος μηχανισμός παρακολούθησης του έργου των Σχολικών Εφορειών ή/και αν επιβάλλονται κυρώσεις για ενδεχόμενες παρατυπίες, αφού κάθε ξεχωριστή Σχολική Εφορεία ενεργεί και ως αποκλειστική αρμόδια Αρχή σε ό,τι αφορά την πρόσληψη σχολικών βοηθών/συνοδών.

E. Εισηγήσεις Επιτρόπου

65. Στο πλαίσιο του υφιστάμενου συστήματος ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης και δεδομένης της συχνής χρήσης του μέτρου της ανάθεσης σχολικού βοηθού/ συνοδού για την κάλυψη των αναγκών παιδιών με αναπηρία ή/και παιδιών με εξειδικευμένες ανάγκες υποστήριξης, **θα πρέπει το όλο θέμα της πρόσληψης συνοδών να ρυθμιστεί νομοθετικά με σαφήνεια, διαφάνεια και με όλες τις απαιτούμενες εγγυήσεις σε ό,τι αφορά την αποτελεσματικότητά του.**
66. Κρίνεται αναγκαίο να δημιουργηθούν σχέδια υπηρεσίας συνοδών, με σαφώς καθορισμένα απαιτούμενα προσόντα, καθώς, επίσης, να καθοριστούν με πιο αντικειμενικούς όρους τα καθήκοντα εργοδότησης τους, ανάλογα με το είδος των αναγκών του παιδιού που καλούνται να εξυπηρετήσουν.
67. Με βάση τις πιο πάνω διαπιστώσεις προκύπτει, ως επιτακτική, η ανάγκη να αποσαφηνιστούν οι όροι εντολής των Επιτροπών Πρόσληψης και τα κριτήρια στη βάση των οποίων λαμβάνονται οι αποφάσεις τους.
68. Θεωρώ ότι, οι όποιες αποφάσεις των Επιτροπών Πρόσληψης συνοδών πρέπει να τεκμηριώνονται στη βάση του συμφέροντος του παιδιού και, όπου κρίνεται αναγκαίο, οι Επιτροπές να προβαίνουν σε ανάλογη επανεξέταση και αναθεώρηση των αποφάσεων. Σε κάποιες περιπτώσεις, πρέπει να εξετάζεται το ενδεχόμενο σύστασης επαγγελματικής ομάδας, ώστε να αξιολογούνται οι εξειδικευμένες ανάγκες και η συναισθηματική κατάσταση ενός παιδιού και, να λαμβάνεται υπόψη και να αποτυπώνεται η άποψη του παιδιού στην επιλογή συνοδού.
69. Για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων των συνοδών, είναι αναγκαίο να υπάρχει ξεκάθαρος προγραμματισμός για συστηματική και υποχρεωτική επιμόρφωση τους, ανάλογα με τις εξειδικευμένες ανάγκες στις οποίες καλούνται να ανταποκριθούν, είτε αυτές αφορούν θέματα υγείας, ασφάλειας, φροντίδας και επίβλεψης, είτε γενικότερα θέματα διαχείρισης της συμπεριφοράς των παιδιών κ.ά. Παρομοίως, ο τρόπος αξιολόγησης των συνοδών πρέπει να συνάδει με τις εξειδικευμένες προδιαγραφές της θέσης και να παρέχει έγκυρη πληροφόρηση για κάθε πτυχή στην οποία τα άτομα αυτά αναμένεται να ανταποκριθούν.
70. Θεωρώ ότι, πρέπει να υπάρξει αναθεώρηση του συστήματος εποπτείας ή/και λογοδότησης των Σχολικών Εφορειών, σε επίπεδο κανονιστικών ρυθμίσεων ή/και νομοθετικών διατάξεων, αφού στο υφιστάμενο πλαίσιο από νομικής άποψης, αφενός μεν οι Σχολικές Εφορείες δεν υπάγονται στο ΥΠΠ σε

ό,τι αφορά τις προσλήψεις προσωπικού, ενώ, κατά τα άλλα, προσλαμβάνουν σχολικούς βοηθούς/συνοδούς στη βάση των αποφάσεων του ΥΠΠ. Σημειώνεται δε ότι, ο περί Σχολικών Εφορειών Νόμος του 1997 προνοεί ότι, το προσωπικό των Σχολικών Εφορειών προσλαμβάνεται με διαδικασία και όρους, οι οποίοι καθορίζονται με Κανονισμούς που εκδίδονται με βάση τον εν λόγω Νόμο, ενώ δεν φαίνεται να έχουν εκδοθεί από το 1997 μέχρι σήμερα σχετικοί κανονισμοί. Ενδεχομένως, να κρίνεται, πλέον, αναγκαίος ο **καθορισμός ενός κεντρικού φορέα, ο οποίος να λειτουργεί ως η ανώτατη διοικητική αρχή των Σχολικών Εφορειών.**

71. Σε σχέση με τον τρόπο λειτουργίας των Επαρχιακών Επιτροπών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, έχω αναφερθεί εκτενώς στο περιεχόμενο των αποφάσεων τους, που συχνά περιλαμβάνουν γενικές και αόριστες αναφορές, γεγονός που καθιστά περιττή ή/και άκυρη τη διαδικασία υποβολής ένστασης. Για να έχει νόημα η όλη διαδικασία, **οι αποφάσεις πρέπει να είναι αναλυτικές, ξεκάθαρες και τεκμηριωμένες, με απαραίτητη προϋπόθεση να υπάρχει πάντα περιθώριο για διαφοροποίηση της απόφασης.** Αν η αρμόδια Αρχή θεωρεί ότι συγκεκριμένες αποφάσεις της ΕΕΕΑΕ είναι εξαρχής τελεσίδικες, για οποιονδήποτε λόγο, τότε ενδεχομένως να υπάρχει ανάγκη επανακαθορισμού της συμμετοχής των γονέων στη διαδικασία ενημέρωσης/ λήψης απόφασης/ επαναδιαπραγμάτευσης κ.λπ., ώστε να μη νιώθουν οι γονείς ότι «τους ξεγελούν» ή «τους κοροϊδεύουν» ή έστω ότι τους ταλαιπωρούν αχρείαστα για αποφάσεις προειλημμένες και τελεσίδικες. Ενδεχομένως, να χρειάζεται εκ βάθρων **επαναπροσδιορισμός του θεσμού της Κεντρικής Επιτροπής,** εφόσον ο ρόλος που της ανατίθεται προϋποθέτει να λειτουργεί ως δευτεροβάθμιο ανεξάρτητο σώμα, ενώ, στις πλείστες περιπτώσεις δίνεται η εντύπωση ότι, ενεργεί με τρόπο που απλά επικυρώνει τις αποφάσεις της ΕΕΕΑΕ.

72. Με δεδομένο τον διακηρυγμένο προσανατολισμό του ΥΠΠ προς τη μεταρρύθμιση της δημόσιας εκπαίδευσης με τρόπο που να συνάδει με τη φιλοσοφία της ενιαίας εκπαίδευσης, έχω, επανειλημμένα, επισημάνει την **υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για την παροχή, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, εξειδικευμένης βοήθειας, σε κάθε παιδί που την χρειάζεται, εντός της γενικής τάξης.** Για τον σκοπό αυτό, θεωρώ απαραίτητο να εξευρεθούν **εναλλακτικοί τρόποι οργάνωσης της διδασκαλίας και της ύλης, ακόμη και σε επίπεδο συνδιδασκαλίας που να παρέχεται από δεύτερο προσοντούχο εκπαιδευτικό,** ώστε να διευκολύνεται η διαφοροποίηση και η εμπέδωση της ύλης, με ανάλογες προσαρμογές στη μεθοδολογία, στα μέσα που χρησιμοποιούνται και στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον. Με αυτόν τον τρόπο, θα γίνει ευδιάκριτος διαχωρισμός των ρόλων και των ευθυνών, ώστε τα καθήκοντα των συνοδών να μη συγχέονται με τα καθήκοντα του «βοηθού εκπαιδευτικού». Ο ρόλος των συνοδών, αν και όπου η παρουσία τους κρίνεται ως αναγκαία, δεν πρέπει να διευρύνεται με τρόπο που να απαιτείται να διεκπεραιώνουν,

καταχρηστικά, οποιοδήποτε εκπαιδευτικό έργο. Η ευθύνη της διδασκαλίας και της μάθησης σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να μετατίθεται στο βοηθητικό προσωπικό, αλλά αποκλειστικά σε εκπαιδευτικούς λειτουργούς που διεκπεραιώνουν εκπαιδευτικό έργο και οι οποίοι θα πρέπει να έχουν τα απαραίτητα προσόντα και γνώσεις για να μπορούν, όπως οποιοσδήποτε άλλος εκπαιδευτικός, να βοηθούν τα παιδιά στην πραγμάτωση του κοινού στόχου, που δεν μπορεί να είναι άλλος από την ισότιμη πρόσβαση και ίση μεταχείριση στο δικαίωμα στην εκπαίδευση.

73. Στην πρόσφατη Έκθεση¹⁵ που δημοσιοποίησα, σε σχέση με τις αποφάσεις που λαμβάνονται για το πλαίσιο φοίτησης παιδιών, επεσήμανα ότι, *«στη βάση της διαφάνειας με την οποία πρέπει να αντιμετωπίζονται όλοι οι εμπλεκόμενοι, το ιδανικό θα ήταν να γνωστοποιούνται στους γονείς οι απόψεις όλων των ειδικών που αξιολογούν το παιδί τους, με βάση το επιστημονικό υπόβαθρο της επαγγελματικής θέσης που κατέχει ο κάθε εμπειρογνώμονας. [...] Μόνο μέσα από τη σωστή πληροφόρηση δημιουργούνται οι προδιαγραφές, ώστε οι γονείς να αντιλαμβάνονται, όσο το δυνατό καλύτερα, τις δυνατότητες, τις επιτυχίες και τις ιδιαιτερότητες του παιδιού τους και, παράλληλα, τους περιορισμούς και τα οποιαδήποτε εμπόδια είναι αναγκασμένο να υπερβεί το παιδί.»* (σ.23)

74. Έχω αναφερθεί επανειλημμένα στο ρόλο της οικογένειας και στη συνεργασία των γονέων με το σχολείο¹⁶, καθώς επίσης στη **δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους**. Συγκεκριμένα, έχω επισημάνει ότι: *«Είναι ευθύνη του Κράτους να μεριμνήσει για την ενημέρωση και ενδυνάμωση των γονιών και την καθοδήγησή τους προκειμένου να είναι σε θέση να κατανοούν και, την ίδια στιγμή, να διεκδικούν αυτό το οποίο είναι προς το συμφέρον του παιδιού τους. Το Κράτος, έχει ευθύνη, όχι απλά να ενθαρρύνει αλλά και να προωθήσει τη συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια γενικότερα και ειδικότερα με τις οικογένειες των παιδιών που λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Αυτό θα πρέπει να γίνεται μέσα από οργανωμένες δράσεις και θεσμοθέτηση πρακτικών.»* (σ.25)

75. Γενικότερα, αναφορικά με τον τρόπο παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, έχω εισηγηθεί¹⁷ όπως, **«το ΥΠΠ προχωρήσει στη σύσταση επιτροπής ανεξάρτητων εμπειρογνομώνων, η οποία να προβεί σε αξιολόγηση του**

¹⁵ “Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τις διαδικασίες και διοικητικές πρακτικές που διέπουν τη λήψη απόφασης για ένταξη παιδιών με αναπηρίες σε συγκεκριμένο πλαίσιο φοίτησης” (Μάιος 2017).

¹⁶ «Θέση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για την Αγωγή και Εκπαίδευση Παιδιών με Αναπηρίες» (Δεκέμβριος 2011), η οποία είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου (www.childcom.org.cy) στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις, Εκθέσεις και Πορίσματα της Επιτρόπου*.

¹⁷ “Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τις διαδικασίες και διοικητικές πρακτικές που διέπουν τη λήψη απόφασης για ένταξη παιδιών με αναπηρίες σε συγκεκριμένο πλαίσιο φοίτησης” (Μάιος 2017).

υφιστάμενου συστήματος παροχής εκπαίδευσης σε παιδιά με αναπηρίες, διερευνώντας κατά πόσο το σύστημα αυτό συνάδει με τις πρόνοιες της Σύμβασης για ΑμεΑ. Πρέπει να καθοριστεί, ξεκάθαρα, η συνάφεια μεταξύ του επιδιωκόμενου αποτελέσματος της παρεχόμενης εκπαίδευσης και των βασικών Αρχών που διασφαλίζουν τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρίες» (σ.25). Με ιδιαίτερη ικανοποίηση έχω διαπιστώσει ότι, το ΥΠΠ, στα πλαίσια της «διαμόρφωσης νέας πολιτικής για την εξυπηρέτηση των αναγκών των παιδιών με αναπηρίες ή άλλες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», έχει υιοθετήσει αυτή την υπόδειξη, αναθέτοντας αυτόν το ρόλο σε εκπροσώπους του European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Ευελπιστώ ότι, το έργο των ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, αλλά και η ευρύτερη μεταρρύθμιση του ΥΠΠ, θα ολοκληρωθούν προς την κατεύθυνση της διασφάλισης του δικαιώματος κάθε παιδιού στην Εκπαίδευση, δημιουργώντας τις συνθήκες για πρόσβαση και συμμετοχή όλων των παιδιών στην ενιαία εκπαίδευση, σε πλαίσιο μη-διάκρισης.

Στ. Κατακλείδα

76. Η παρούσα Θέση διαβιβάζεται στον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, τη Γενική Διευθύντρια Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, τον Διευθυντή Δημοτικής Εκπαίδευσης, τον Διευθυντή Μέσης Εκπαίδευσης, τον Διευθυντή Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, την Πρόεδρο της Κεντρικής Επιτροπής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, τους προέδρους των Επαρχιακών Επιτροπών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και τους προέδρους των Σχολικών Εφορειών, για δικές τους ενέργειες στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους. Παράλληλα, κοινοποιείται στον Πρόεδρο και Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας και Πολιτισμού και την Πρόεδρο και Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, για σκοπούς κοινοβουλευτικού ελέγχου, καθώς, επίσης, στους παραπονούμενους γονείς, για σκοπούς ενημέρωσης.¹⁸

Λήδα Κουρσουμπά
Επίτροπος Προστασίας των
Δικαιωμάτων του Παιδιού

Λευκωσία, Νοέμβριος 2018

¹⁸ Η παρούσα Θέση βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις, Εκθέσεις και Πορίσματα της Επιτροπής».

Αρ. Φακ.:

ΓΕΠ11.11.29	ΓΕΠ11.17.07.05.298	ΓΕΠ11.17.07.05.305	ΓΕΠ11.17.07.05.263
ΓΕΠ11.17.07.05.302	ΓΕΠ11.17.07.05.321	ΓΕΠ11.17.07.14.35	ΓΕΠ11.17.07.05.297
ΓΕΠ11.17.07.05.285	ΓΕΠ11.17.07.05.278	ΓΕΠ11.17.07.05.279	ΓΕΠ11.17.07.05.274
ΓΕΠ11.17.07.05.276	ΓΕΠ11.17.07.05.275	ΓΕΠ11.17.07.05.280	ΓΕΠ11.17.07.05.270
ΓΕΠ11.17.07.05.249	ΓΕΠ11.17.07.05.211	ΓΕΠ11.17.07.05.272	ΓΕΠ11.17.07.05.173
ΓΕΠ11.17.07.05.130	ΓΕΠ11.17.07.05.268	ΓΕΠ11.17.07.05.98	ΓΕΠ11.17.07.05.299
ΓΕΠ11.17.07.05.74	ΓΕΠ11.17.07.05.119	ΓΕΠ11.17.07.05.194	ΓΕΠ11.17.07.05.195
ΓΕΠ11.17.07.05.312	ΓΕΠ11.17.07.05.213	ΓΕΠ11.17.07.05.322	ΓΕΠ11.17.07.05.258
ΓΕΠ11.17.07.05.328	ΓΕΠ11.17.07.05.330	ΓΕΠ11.17.07.05.333	ΓΕΠ11.17.07.05.332
ΓΕΠ11.17.07.05.337	ΓΕΠ11.17.07.05.338	ΓΕΠ11.17.07.05.300	ΓΕΠ11.17.07.05.264
ΓΕΠ11.17.07.05.277	ΓΕΠ11.17.07.05.281	ΓΕΠ11.17.07.05.220	ΓΕΠ11.17.07.05.307
ΓΕΠ11.17.07.05.318	ΓΕΠ11.17.07.05.257	ΓΕΠ11.17.07.05.288	ΓΕΠ11.17.07.05.290
ΓΕΠ11.17.07.05.199	ΓΕΠ11.17.07.05.324	ΓΕΠ11.17.07.05.331	ΓΕΠ11.17.07.05.335
ΓΕΠ11.17.07.05.336	ΓΕΠ11.17.07.05.164	ΓΕΠ11.17.07.05.266	ΓΕΠ11.17.07.05.306
ΓΕΠ11.17.07.05.319	ΓΕΠ11.17.08.05.29	ΓΕΠ11.17.07.05.282	ΓΕΠ11.17.07.05.265
ΓΕΠ11.17.07.05.243	ΓΕΠ11.17.07.09.57	ΓΕΠ11.17.07.05.286	ΓΕΠ11.17.07.05.283
ΓΕΠ11.17.07.05.154	ΓΕΠ11.17.07.05.139	ΓΕΠ11.17.07.05.140	ΓΕΠ11.17.07.05.311
ΓΕΠ11.17.07.05.184	ΓΕΠ11.17.07.05.185	ΓΕΠ11.17.07.05.223	ΓΕΠ11.17.07.05.261
ΓΕΠ11.17.07.05.196	ΓΕΠ11.17.07.05.230	ΓΕΠ11.17.07.05.340	ΓΕΠ11.17.07.05.342
ΓΕΠ11.17.07.05.343	ΓΕΠ11.17.07.05.345		